

Fakultet primenjenih umetnosti

Doktorske umetničke studije

Studijski program: Primenjene umetnosti i dizajn

Doktorski umetnički projekat

**Manipulacija kulturnim vrednostima u arhitekturi
unutrašnjih prostora**

Autor : Nenad Veličković 78 / 2015

Mentor : Aleksandar Mijatović, redovni profesor

Beograd, 2018.

SADRŽAJ

Apstrakt / 4

Abstract / 5

Uvod / 6

Istorijski pojam kiča i filozofija kiča / 7

Tema rada / 17

Cilj rada / 18

Karakteristike kiča / 18

Vrste kiča / 19

Kako upotrebljavati kič a da nije vulgaran, ne sme biti bizaran / 32

“Glamur” enterijeri / 36

Princip naglašenosti / 39

Marsel Vanders kao “dobar primer današnjice” / 41

Oslanjanje kiča na istorijske motive – savremeni dizajn / 51

Refleksija na današnjicu – 20.vek / 51

Endi Vorhol / 55

No Hau – kao dozirani kič / 57

Pliš i kristali / 59

Samostalni radovi / 67

Primeri kiča: boja, oblik – manipulativni kič / 81

Sociološki osvrt na kič / 83

Zaključak / 85

Literatura / 86

Biografija / 88

Spisak umetničkih odnosno naučnih i stručnih radova / 89

Izjave o:

Autorstvu / 91

Istovetnosti / 92

Korišćenju / 93

Apstrakt

U doktorskom umetničkom projektu "Manipulacija kulturnim vrednostima u arhitekturi unutrašnjih prostora" bavio sam se određivanjem estetskih formi i njihovom manipulacijom kroz enterijer, bazirajući se na izvorne / tradicionalne motive implementirane u savremenoj unutrašnjoj arhitekturi. Kako je tema paralelna sa vrednovanjem i estetskim karakteristikama, kroz primere su prikazani različiti oblici stvaranja modernih enterijera koji su kombinovani sa kič manirom, i onih koji u suštini to jesu. Prikazana je likovnost i različitost kroz evoluciju, raslojavanjem manipulativne tehnike u savremenim enterijerima, čiji se izvori baziraju na tradiciji, inspiraciji u istorijskim motivima, do moderne današnjice. Pisani deo obuhvata istorijski osvrt na razvoj enterijera, pojavu kiča u njima, i težnju ka minimalizmu, klasičnom ili glamur enterijeru. Zaključak obuhvata rezime teme rada, prikazujući paradigmu vremenske istrajnosti i postojanosti kiča. Ovim radom se pojašnjava pristup stvaralačko / umetničkog projektovanja prostora, koristeći već postojeće istorijske izvore.

Ključne reči:

Istorija umetnosti, logika, manipulacija, sklad, doziranje, kič, zlato, efekat, simbol, enterijer, bizarno, motiv, glamur, šok, naglašenost, lobanja, inovacija, savremeno u unutrašnjoj arhitekturi.

Umetnička oblast:

Primenjena umetnost i dizajn

Uža umetnička oblast:

Unutrašnja arhitektura

Abstract

Doctoral art project 'Manipulation of Cultural Values in Interior Architecture' deals with determination of aesthetical forms and their manipulation through the interior, focusing on the original / traditional motifs implemented in the contemporary interior architecture. As the theme is parallel to evaluating and aesthetic characteristics, examples show various forms of creating modern interior combined with kitsch style as well as those that are the kitsch. The art and diversity through evolution is depicted as well as spreading of manipulative techniques in modern interiors whose sources are based on tradition, inspiration in historical motifs up to modern day. The written section includes historical review of interior development, the appearance of kitsch, and a tendency to minimalism, classical or glamour interior. The conclusion includes the theme summary of the work showing the paradigm of time persistence and the stability of kitsch. This work clarifies the approach of creative/artistic design of space using the already existing historical sources.

Key words:

Art history, logics, manipulation, harmony, measure, kitsch, gold, effect, symbol, interior, bizarre, motif, glamour, shock, emphasis, skull, innovation, contemporary in interior design.

Artistic field:

Applied Arts and Design

Immediate Artistic Field:

Interior and Furniture Design

Uvod

Estetska (umetnička) vrednost

Sinonim za estetsku vrednost je estetski kvalitet ili umetnička vrednost, ili jednostavno - lepota. Po definiciji, estetska vrednost je vrednost koju objekat, događaj ili stanje poseduje, na osnovu njegove sposobnosti da izazove zadovoljstvo (pozitivna vrednost), ili nezadovoljstvo (negativna vrednost). Dakle, sve što je vredno je dragoceno na različite načine: umetnički predmet često ima sentimentalnu vrednost, ali može da ima i veliku istorijsku ili finansijsku vrednost. Neka od najvećih umetničkih dela ili dostignuća imaju karakterističnu vrstu ne - utilitarnih vrednosti koja je od centralnog interesa kada se govori o tom delu, pa se može smatrati da je to delo LEPO, ali opšte prihvaćenim društvenim normama mnoga od tih dela nisu lepa. Lepota je posebna vrsta vrednosti. Estetska vrednost koju poseduje određeno umetničko ili arhitektonsko delo ima direktnu vezu sa iskustvom koje pruža prilikom angažovanja čoveka na odgovarajući način. Ako nam pruža zadovoljstvo u osnovi našeg iskustva, pa uživamo u proporciji, eleganciji, harmoniji ili jedinstvu formi-kaže se da ima pozitivnu estetsku vrednost. Suprotno tome je negativna estetska vrednost koja izaziva nezadovoljstvo ili gnušanje. Sam termin estetika potiče od grčkog AESTHESIS (senzorna percepcija) i od filozofa sa početka 18. veka dobija na značaju u tumačenju lepote. Baumgarten 1750.god. uvodi zvanično termin estetika ali kao čulne pre nego intelektualne prirode.

„S druge strane, ako među filozofima ima i onih koji će reći da je estetika izašla iz mode (i da zato ima tako malo knjiga iz oblasti estetike), sve je uočljivije interesovanje najnaprednijih umetnika za estetiku - ne zato da bi iz nje izveli sebi neka uputstva za stvaranje (pa ih možda videli u jednom trenutku kao sama dela), već stoga što znaju da je prošlo vreme naivne umetnosti, da je neophodna refleksija, mišljenje o umetnosti koje više ne počiva samo na varljivim i subjektivnim sudovima ukusa ¹”.

1. Milan Uzelac, *ESTETIKA, STILOS*, Novi Sad, mart 2003.

Istorijski pojam kiča i filozofija kiča

Ako želimo da analiziramo kič sa današnjeg stanovišta, moramo biti svesni da bez obzira koliko se o njemu govorilo on nema ni svoju definisanu epohu ni tačnu godinu porekla. Kič nije nikakav izobličeni oblik pobune – niko ga nije izmislio, nego je nastao na svoj način, prirodno u ‘narodu’ i u trenutnim okolnostima u društvu i kulturi (tj. sposobnosti kulture i društva da vidi svoje ‘lice’). Naziv *kič* je u pisanom obliku korišćen prvi put u ‘slengu’ (ulični iskvaren jezik), trgovaca u Minhenu oko 1860.-1870.godina, na posebnim tržnicama, gde su se prodavale razne stvari koje nisu imale visoku umetničku vrednost ili veliki praktični značaj u tom vremenu. Reč “Kič” je korišćena kao definicija za jeftine umetničke predmete, falsifikate, reprodukcije, skice, i za drugo ‘smeće’ koje dodiruje ljude sa “jednostavnim ukusom”, ili sa potpunim odsustvom ukusa. Koncept kiča postaje široko rasprostranjen kada industrijska imitacija jedinstvenih predmeta za mase počinje sa serijskom proizvodnjom u drugoj polovini 19. veka – početkom 20.veka. U periodu od 1960.–1980. godine, kič postaje najistaknutiji fenomen masovne kulture.

Reč *kič* tj. tačno definisano poreklo termina *kič* je nepoznato, ali ima mnogo varijanti sa sličnim konotacijama. Na primer, “kanonsko” tumačenje reči kič, znači “jeftine stvari” ili “loš ukus”. Ovaj pojam je takođe povezan sa reči “skica”. Američko društvo ga je povezivalo uz jeftine stvari ili crteže koji se prodaju kao suveniri. Profesor Matej Čalinesku 1934.-2009., (poreklom iz Rumunije, '80-ih je postao Američki državljanin, literarni kritičar, profesor komparativne literature na Univerzitetu u Blumingstonu, Indiana, SAD), je predložio sledeće varijante definicije kiča: to je reč “verkitschen”–“da bi jeftinije”, ili “kitschen”– za prikupljanje ‘smeća sa ulice’, ili doslovno značenje –‘da ponovo stari nameštaj pretvori u novo’. U antologiji Abraham Molesa (L’art du Bonheur, 1971.), izraz kiča povezuje se sa celim spektrom određenih ‘kič pozicija’ u odnosu na stvari. Takve koncepcije kao što su, recimo, asketizam ili hedonizam, definisane su ovim ‘kič-pozicijama’ u kontekstu zamene ideje o lepoti sa idejom o utiscima, koji na osnovu senzualnosti i ukusa zavisi od masa. Zbog toga, može se govoriti o kiču kao ‘kultu stvari’.

Naravno, treba razmotriti kič i u svetlu estetskih kategorija, kič, šire posmatrano, proglašava poniznost kao estetizam. Kič nije ni lep ni ružan. On nas oslobađa od nedostižne uzvišenosti i to nam daje pojedine nekonfliktne pristupe lepoti i estetici, i neutralisanje napetosti u estetskoj percepciji. Zbog ovog čoveka to je samo iluzija njemu nedostupne estetike. Ideali kiča nas ne plaše, oni su prilagođeni, udobni, domaći i ljudski. Najlakše je utvrditi taj sistem poređenja vrednosti na konkretnim primerima iz umetnosti gde su suštinske razlike evidentne.

Slika br. 1.

“Gernika” (Guernica), slika br. 1., je slika Pabla Pikasa iz 1937.godine, i inspirisana je događajem iz Španskog građanskog rata 1936.-1939.god. Ovo remek-delo koje je izlagano širom sveta je večiti podsetnik na ratne tragedije, antiratni simbol i oličenje mira. Dakle, trebalo bi da govorimo o nemerljivoj vrednosti ovog dela, u svakom smislu velikoj lepoti, o njegovom tvorcu, i njegovoj istinskoj umetničkoj vrednosti.

Slika br. 2.

Donald Roler Vilson, (23. Novembar, 1938.god.), slika br.2., je američki umetnik koji koristi jednostavne stavke u njegovim slikama, kao što su psi i mačke, šimpanze, mirođija, krastavci, maslina, šargarepe, pa čak i cigarete. On slika u ulju na platnu na vrlo odmerenim i poliranim realizmom, koristeći iste tehnike starih majstora. Međutim, šta reći o prethodnom delu? U slučaju sa mačkom na slici dovoljno je reći 'da je slatka'. I šta bi na ovo odgovorili laici? Već sam napomenuo kako kič nameće ugodne, dopadljive i zaslađene utiske. Dakle, ako se kič temelji na osećajima i to onim sladunjavim, slika Vilsonove mačke po automatizmu postaje vizuelni simbol istog. Ova tvrdnja kako se umetnost temelji na osećajima poziva nas na pitanje – na kojim se to osećanjima umetnost onda temelji? Da li se radi o osećaju mržnje? Sigurno ne, jer gornja definicija isključuje lepotu iz svih neprijatnih osećaja, a ista ta definicija predstavlja lepotu kao osnovu svakog umetničkog dela. Obzirom na to, da su to sve neprijatni osećaji, samim tim ni jedan ne odgovara primarnoj definiciji lepog, a samim tim niti umetnosti koja treba da probudi najlepše u nama.... Pa, ipak, ako pogledamo bilo koju sliku Raspeća Hristovog, teško je odbaciti osećaj neizmerne tuge koju stvaraju ta dela. Upravo taj osećaj sviđanja postavlja veoma blizu pojma kič, koji podilazi mnogima,

a G.Dorfles je za kič – čoveka rekao da misli da umetnost 'mora' pružati najfinije i samo ugodne i zaslađene utiske. Time je sve rekao o umetnosti i osećanjima ugodnosti. Kao što muzički instrumenti imaju određeni štim, tako postoje mnogi faktori koji likovnom delu daju taj geometrijski i uštimovani format i poput notne lestvice stvaraju igre koje se ne mogu odvijati bez pravila.

Istorijski je poznato da su najveća totalitarna društva odbacivala modernu i apstraktnu umetnost, jer su je doživljavali kao premalo narodnom, a više elitističkom, pa je i sam Hitler, koji je pasionirano podržavao napredak tehnologije, kada je umetnost u pitanju, podržavao klišeji i kritikovao inovativne pokrete. Tako ponovo dolazimo do zaključka da je kič jedan od najvažnijih spornih fenomena, a egzistencija kiča varira od opšte negacije do apsolutnog prihvatanja. Konzervativni kritičari apsolutno negiraju njegovo postojanje, i ne smatraju kič originalnim stilom ili kao neki dragoceni fenomen nastao iz dizajna. U stvari, po njima, kič nije stil, iako ima često takvu definiciju, i ne postoji tačan termin ili zajedničko mišljenje o njegovom smislu, te i da se kič ne odnosi na dizajn ili umetnost. Zapravo, fenomen kiča je sveobuhvatan i istovremeno je relativan. Ovaj koncept je zaista posebna kategorija. I tako ponovo dolazimo do osećaja koji su promenljivi i na koje je moguće uticati. To je dovelo do pojave mode. Recimo, neki odevni predmet se dopadne kupcu i spreman je mnogo da ga plati, da bi se taj isti predmet za veoma mali iznos našao na rasprodaji kada izađe iz mode. Na žalost, savremeno društvo je proizvelo profesije koje se uspešno bave proizvodnjom tih osećaja u ljudima, a nemaju nikakve veze sa umetnosti nego sa marketingom.

Dakle: Kič nije falsifikovanje ili laž.

Falsifikovanje ili laž je oznaka SHANEL umesto CHANEL.

Kič nije zločin, kriminal je imitacija "Autoportret" A.Direra u Luvru.

Ali zato, kad izađemo na ulicu i vidimo da svaka druga mlada dama nosi tašnu na kojoj piše CHANEL, a nije original- to je kič.

Manipulacija je oblik manevarisanja sa bilo kojim elementom u enterijeru koristeći to isključivo u svoju korist bez obzira na činjenice. Perfidnim izbegavanjem kritike postaje dominantna i varljiva u isto vreme. Ona često prikriva određene kulturne vrednosti svojom dopadljivošću i šarenilom kako bi zavela posmatrača.

Ispod manipulacije često se krije termin „kič“ koji je u svom postojanju čak i istorijski značajan i u sebi je karakterističan za određene epohe u istoriji umetnosti. To bi često značilo da je agresivan, prodoran pa čak i neizbežan pri određivanju karakteristika enterijera. O ovome ću govoriti u delu rada *“Oslanjanje na istorijske motive – savremeni dizajn”* str. 36. Njega često kritikuju i opisuju kao negativnu konotaciju, ne znajući da skoro svaki, ili skoro uvek, ima koren u istoriji umetnosti. O kiču ne mogu raspravljati oni koji ne poznaju istoriju umetnosti jer je čak i jedan „meander“ (maloazijska reka Turmenderes, koja je imala oštre okuke i brzi tok uzet za simbol fašije), a u danjašnjici, retko kad hvaljen, već ne poznajući kažu da je kič motiv. On se toliko rasprostranio na sve delove enterijera, pa čak i modu. Slike br.3.

Slike br.3.

Prethodni primeri prikazuju primenu istorijskog meandra na savremene elemente i detalje u današnjem vremenu, kao što je jastuk i fotelja sa meander motivom. Takvo isto pristupanje se vidi i na sledećem primeru obrade komode i tepiha.

„Moderna umetnost je rođena iz želje da se uništi kič, ali vreme opet ima prednost i hvata segmente savremene umetnosti u svoj mamac“, kaže Rodžer Skruton. Češki pisac Milan Kundera je poznat i po zapažanju: "Kič", napisao je, "izaziva dve suze da teku, jedna za drugom. Prva suza kaže: Kako je lepo videti decu dok se igraju na travi! Druga suza kaže: Kako je lepo biti iskreno dirnut, zajedno sa svim ljudima, od strane dece koja se igraju na travi! " Kič, drugim rečima, ne dovodi u vezu samo dešavanje koje posmatramo nego se tiče isključivo posmatrača. Pa šta je, dakle, prava stvar? Kako ćemo reći onda šta čini pravo umetničko delo, šta je mera ukusa i estetskih normi - a šta ne, i zašto je to bitno? Mislím da je jedan od najboljih primera u svetu savremenog dizajna brend Versaće.

Istorija Versaće brenda je pre svega porodična priča koja počinje u Reggio Calabria 50-ih, kada je tada dečak Gianni provodio vreme uz svoju majku, u krojačkoj radnji, gde je naučio osnove zanata. Kasnije, u godinama najvećeg uspeha, on je uvek zvao sam sebe- krojač. Važnost Versaće-a u istoriji mode i dizajna se meri i po drugim aspektima, to je u stvari jedan od brendova koji su doprineli (najviše od kraja 70-ih godina), da Milano postane modna prestonica sveta, a italijanski dizajn imperativ. Sa stilskih gledišta istorije, Versaće je u znaku eklekticizama stvorio zbirke u kojima se elementi prostora i vremena- i antiteza mešaju u stvaranju dizajna kojeg ranije nije bilo. To je očigledno seksi i glamurozan, estetski duboko promišljen i perfektno realizovan dizajn, koji se oslanja na istorijske simbole.

Nakon tragične smrti Giannija 1997. godine u Miamiju, njegova sestra Donatella, bivši kreativni direktor od 1989.god- druge linije Versus, preuzima zadatak dovođenja Versaćea u novi milenium, još uvijek očaravajući baš kao i mitološka figura Meduze, plus meander, simbol brenda. Uvek modernih metalnih materijala, oblika i boja, Versaće uzima primat u dizajnu enterijera, segmentima industrijskog dizajna, porcelana, čak i na pistama visoke mode. Slike br. 4.

Slike br. 4. Versaće vektor-simbol brenda

Meduza (grč. Μέδουσα, *Médoysa*) u grčkoj mitologiji bila je jedna od Gorgona, čudovišna žena koja je ljude pretvarala u kamen. Zajedno sa svojim sestrama Gorgonama - Stenom i Eurijalom - bila je kći morskog boga Forka i Keto, zajedno sa sestrama Grejama, ili Tifonov i Ehidnin potomak. Slika br. 4a.

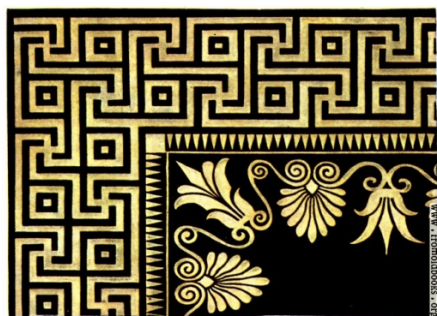

Slika br. 4a.

Meander: Uzorak meandra zove se i *grčki ornament* ili *grčki uzorak*. Ime za taj uzorak "meander", podsjeća na uvijanje rijeke Meandar u Maloj Aziji po čemu je uzorak možda dobio ime, s druge strane dobar poznavatelj antičke Grčke *Karl Kerényi* misli da je

"meandar preneseni oblik lavirinta u linearnom obliku". U Italiji uzorak meandra, zovu *grčke linije* (talijanski: greca).

Meandri su bili uobičajeni dekorativni element grčke i rimske umjetnosti. Slika br. 4b.

Slika br. 4b.

Bazirajući svoj sad, u celom svetu prepoznatljiv dizajn na ova dva antička simbola, Versace ne staje sa eksploatacijom istorijske ornamentike, nego vremenom koristi, bahato se razbacujući, i vodeće elemente baroka i gotike. Eklektični haos koji je pred nama je u potpunosti očaravajući u softificiranim materijalima i besprekornoj izvedbi svakog komada. Slike br. 4c.

Slike br. 4c.

Versaće Home kolekcija stolica koja objedinjuje nemoguće-minimalizam savremenih materijala, svedenost forme Meduze u oblik naslona barske stolice, sve do rezbarenog masivnog drveta ukrašenog zlatnim listićima. Slika br. 4d.

Slika br. 4d. Moderna sofa svedenih linija i forme, na kojoj brend Versace odaju samo 3D (utisnute u koži) Meduze.

Ali, da ne bi govorili samo o pozitivnoj eklektici ovog brenda , postoji i „mračna“ strana ovog renomiranog dizajnerskog gorostasa, koja je svoj zamah uzela sa pojavom ruskih i kineskih oligarha. Padom Sovjetskog saveza u svetu je došlo do formiranja sasvim novih tržišta i klijentele - u svakom aspektu društva, što se snažno odrazilo i na dizajn enterijera koji je oduvek bio pokazatelj statusa vlasnika. Za taj milje koji ne poseduje ni elementarni nivo obrazovanja niti opšte kulture, a domogao se enormnog bogatstva, bilo je potrebno osmisliti dovoljno blještav a opravdano skup dizajn. Versaće se velikom brzinom prilagodio i ponovo uzeo primat, ali ovaj put u segmentu preskupog kiča: Slike br. 5.

Slike br. 5.

Istorijski motivi kojima se elegantno poigravao brend sada nekontrolisano postaju „previše“ na radost vlasnika. Zlato, srebro, barok, gotika, dekor i suprotstavljeni materijali se bore za primat i opterećuju iole softificirano oko.

Slika br. 6.

Ugaona garnitura fabrike nameštaja „Izazov“ je pandan trendu ispunjavanja zahteva moderne buržoazije na našim prostorima i ostavlja bez komentara svojom nezgrapnom formom i pokušajem ispunjenja estetskih normi nametnutih savremenim poimanjem „lepog“. Slika br. 6.

Tema rada

Manipulacija kulturnim vrednostima u arhitekturi unutrašnjih prostora

Tema rada je iz oblasti Unutrašnje arhitekture, na uređenju enterijera stambenog prostora. Namera je da se prikažu izvedeni ugledni primeri više stambenih enterijera, upotrebom prirodnih materijala i sirovina sa područja Srbije i Balkana. Uz analizu tradicionalnog nasleđa i apliciranjem prethodno modifikovanih motiva uz pomoć savremene tehnologije, kreirani su enterijeri koji će svojom estetikom predstavljati savremene enterijere u duhu tradicionalnih vrednosti.

Cilj rada

Cilj ovog rada je način razmišljanja, stvaranje mišljenja o enterijeru izolovanog od aktuelnih tendencija sa namerom da se ostvari dominacija emotivnog utiska konzumenta samog enterijera. Manipulacijom kroz enterijer koji će se fokusirati na tradiciji koja je karakteristična za teritoriju Srbije i Balkana. Odstraniti sve suvišne informacije koje dobijamo putem medija, eliminisati aktuelne trendove i stvoriti enterijer koji odgovara načinu života savremenog čoveka, ali sa akcentom na zadovoljenje emotivnih, kulturnih i duhovnih potreba. U cilju obnavljanja vrednosti kroz tradiciju i kulturno nasleđe u Srbiji, generisati novi potencijal za kreiranje, stvaranje dinamičnih prostora i objekata unutar samog prostora sa potencijalom za ostvarivanje različitih pragmatičnih i humanističkih funkcija.

Izbegavanje te karakteristike je opšte prihvatljiv iz straha da ne ovlada prostorom i postane glavni adut pri zapažanju.

Karakteristike kiča

Kič je proizvod koji podseća na umetnost jer je, poput nje, dostupan čulima. Razlika je u tome što je kič loše izvedena umetnička zamisao i najčešće je falsifikat originala koji se vrednuje kao umetničko delo. To ne znači da kič stvaraju ljudi koji su lišeni estetskog iskustva; naprotiv, često ga prave sami umetnici.

Kič je dopadljiv, bez obzira o kojoj vrsti umetnosti je reč. Pri stvaranju kiča koriste se umilne boje ili melodije koje mogu izazvati uživanje i zadovoljstvo, ali ne i misaoni ili duhovni napor. Dakle, kič pobuđuje površna i trenutna osećanja, kao što su smeh ili plač prilikom gledanja neke televizijske melodrame.

Kič postoji zahvaljujući ljudima koji ga kupuju, tzv. „kič-ljudima“ kojima on zadovoljava njihove potrebe.

Kič u širem smislu

Kič se može posmatrati i kao manipulacija svim bitnim kulturnim vrednostima, kojima osim umetnosti u arhitekturi pripadaju i na primer, nauka i religija. Na primer,

mnogi časopisi i novine često banalizuju naučna dostignuća kako bi ih približili masovnoj publici. Religijski kič dolazi do izražaja na grobljima gde se ponekad grade nekropole poput vikendica sa televizorom, računarom i drugim stvarima. Međutim, kič može da ima i pozitivne efekte, kao uostalom i kompletna masovna kultura. Na primer, neka osoba čitajući članak o psihoanalizi u revijalnoj štampi može da se zainteresuje da pročita ozbiljniju literaturu na tu temu ili da gledajući film, poželi da pročita originalno umetničko delo po kome je film sniman. Zbog toga se masovna kultura posmatra i kao oblik demokratizacije kulture.

Dakle, kada govorimo o umetnosti enterijera, i iznad svega, stil enterijera, pod pseudo znači jedan veoma kontroverzni stil. Kič – stil, pseudo-u dizajnu enterijera. Reč „Kič“ smo predstavili sa Nemcima, i na nemačkom znači neukusan. To nije čak ni stil, ali neka vrsta haotičnom mešavine stilova, kombinacije suprotnih elemenata, nesklada i haosa.

Vrste kiča

Kič u enterijeru dolazi u dva osnovna tipa: izabran svesno i izabran nesvesno. Svestan kič je pravi stil enterijera, a nesvestan naglašava svoju specifičnost i originalnost misli, predstavljajući nesklad, dok spontani kič je izbor za ljude koji namerno žele da naglase svoje bogatstvo na apsurdan način. Hipersenzacija i pozajmljivanje (krađa), su uvek prisutne u kiču. On se odmah oseti jer se vizuelno manifestuje u pretranim bojama, pretrpanih stvari, mešanje mnogo elemenata različitih stilova i izloženih zamki prikazanog bogatstva.

Svesni kič je više manipulativna konfuzija i provokacija nego loš ukus, koji su namerno odabrani i pažljivo osmišljeni. Takav namerni kič meže se nazvati umetnost, sposobnost da se kombinuje nespojivo. Nesvesna agresivnost kiča se ostvaruje zahvaljujući autorovoj nezasitoj želji da se iskaže. Ako mu sredstva manipulacije nisu dovoljna, onda upada u oblike falsifikata skupih elemenata enterijera i zamke bogatstva. Opšte konzumiranje kiča se ogleda u lajsnama, stubovima i fontanama sa niskim plafonima u prostorijama, posterima na zidovima poznatih ličnosti i prisutne pozlate. Ovakva imitacija bogatstva ne može izgledati elegantna i plemenita, ukoliko su korisnici enterijera želeli da prikazuju svoje imaginarno bogatstvo. Nekada je to parodija na

prošlost koja služi da ironično ismeva tragove prošlosti, a istakne sadašnja dostignuća na nespretnan način, ali se istorijska nasleđa nikako ne mogu nazvati kičem. U svakom slučaju, enterijerski kič stil predstavlja izazov koji ima poruku da je drugačiji od ostalih, a nije gori od drugih.

Jedna od osnovnih karakteristika kiča u enterijeru je mazohistički karakter i kaos. Kada se određeni enterijer u početku realizacije otpočne npr. smirenim lakim tonovima, a završi sa jarkim nevalentnim bojama, već tada naglašava svoj kraj u haosu. Tada je nameštaj skoro nepotreban, a enterijer skoro nikada završen. Sam o sebi tada govori da ima moć što mu pripisuje i narcistički karakter. Kao takav, neretko zahteva i mnogo novca, pa se može prepoznati i u prostorima gde ga i nema. Taj narcistički odnos lako se prepozna u konfuziji enterijera, što nije jednako samo haosu, već kopiranju stilova, koji zavisi i teži tuđoj pohvali. Takvi enterijeri kao naslabiji podilaze kiču. Jednostavnost i balans ne određuju uvek “zdrav odnos prema enterijeru”, jer su to umišljena pravila koja podržavaju oni koji su skloni “minimalizmu”, tj. onih koji se plaše boje, kombinatorike i inovacije, a samim tim enterijeru i daju minimalno koje je dosadno i neretko prazno, što oslikava afinitet samog autora. Minimalizam u enterijeru oslikava baš svoj naziv – minimalno. Nema boja, sve je belo, a belo nije boja već hromatski ton, jednostavnih formi, ravnih ivica, bez korišćenja teksture, a jedinu draž daje prirodno svetlo kao jedini efekat. Takva su sledeća dva primera, slike br.7.

Slike br.7. Primer “minimalizma”

Slike br.8. Primer zdravog odnosa u enterijeru

Ovaj enterijer, možemo nazvati *zdravim odnosom* kontrastnih valera i boja, teksture u obradi tekstila, mermera, lustera, plafona, i samim kombinovanjem stilova kamina, rasvete sa nameštajem, pa i jarke ljubičaste kao prijatan efekat. Slike br. 8.

Manipulacija može biti subjektivna kod posmatrača i nenametljiva, stoga i nije problematična. Govorimo ovde o njenom shvatanju i prihvatljivosti, jer onaj koji stvara „kič“-„kič – čovek“ (kitch menhr), sa lakoćom je plasira i zavodi publiku. Svi njeni aspekti su usmereni ka skretanju pažnje na ili glavni motiv ili na jednu dominantnu tačku kao što je barokna fotelja u minimalističkom enterijeru. Jos jedan primer ovakve održivosti, mislim da leži i u medijskom prezentovanju arhitekture i njenih materijala.

Primer je staklena ženska cipela, (Tajvan), koju je izgubila džinovska Pepeljuga, koja je kao eksponat na sajmu arhitekture privukla pažnju ne samo svojom veličinom, bojom i konstrukcijom, veći samim pojmom ‘svemogućeg u arhitekturi’. Slike br. 9.

Slike br.9.

Ovde se vidno naglašava istraživanje unutrašnje arhitekture komercijalnog poteza, i uspostavljanja simbola u arhitekturi. Dijametralni stavovi, odnosno očekivanja izvedenih dela, uvek nam pomažu oko zauzimanja ličnih stavova. Sigurno da komercijalni potez i uspeh ovakvih dela, izrazavaju svoj fenomen istrajnosti kroz vekove. Jer ako samo kritikujemo 'pomodnu kič arhitekturu', jednim delom iznosimo naše divljenje prema njoj, jer je ona čak i 'revolucionarna' u duhu svog vremena. Još jedan primer ovakve održivosti, mislim da leži i u medijskom prezentovanju arhitekture i njenih materijala.

Slike br.10.

Prethodni primer je luster: kao dominantan element enterijera i pre dva veka u crkvi, sa lobanjama, i posle dva veka u dvorcu. Naravno da taj koncept i dan danas postoji, ali dobija svoje varijacije u modernim materijalima, kao npr; zeleni luster, on je u suštini stilski, ali mu je jarka zelena boja promenila izgled specifičan za epohu čiji ga elementi čine, te se takav javlja i u savremenim enterijerima. Slike br.10.

Sa materijalizacijom i temom koja se javlja pre dva veka–lobanjom, arhitekta se služi u današnjici bez ustručavanja jer ima opravdanost kroz istoriju. Tako je fotelji dao njen izgled, za dominantni material koristi crno staklo i staklo sa zlatom.

Slike br.11. i 11a.

Tim odabirom svakako iskače iz okvira 'očekivanog', i naglašava lomnjene staklene površine praveći senke, i utiče na sopstvenu likovnost. Ovaj primer savremenog dizajna, dokazano ima korene u ideji u istorijskom. Staklena fotelja i luster od lobanja i kostiju, sa vremenskom razlikom od dva veka, postižu efekat scenskog dizajna i 'efekat iznenedjenja', o čemu ću kasnije pisati u ovom radu.

Slike br. 11. Erin Carstens, Harow, Francuska, 2013.

Da li je on lep ili ne, zamenjen je čulom površnog zadovoljstva, hedonizma, osećaju senzualnosti, tj.trenutog zadovoljstva. Ovde se vrši zamena materijala koji se koriste u enterijeru, mermer ili drvo zamenjuje livena plastika i obojeni karton, kamen od stiropora, vatru–crtež vatre itd. To je princip neadekvatnosti, preteranost uvećanja ili smanjenja (Bogorodice kao figurice), kulminacije u upotrebnoj vrednosti i uživanju u njoj.

Slike br. 11a. Erin Carstens, Harow, Francuska, 2013.

Primer odabrane fotelje, koja je izrađena od crnog stakla sa tapaciranim sedištem, primer je, (većina bi rekla) hazarderskog dizajna. Ovde je dizajner ili arhitekta direktno sebe stavio pred osudu i negativnu kritiku većine, a ohrabrenje i divljenje manjine. Jasno je da su opisi dijametralni, ali moramo poštovati ideju i naći opravdanje.

Svakako da nas ne ostavlja ravnodušnim; masa stakla i senke koje staklo u ovim prelomima pravi, pa još u obliku kosturske lobanje, koja inicira pomisao na mrtvo telo, jasno dovodi do zaključka da se radi o unikatnoj liniji dizajna koji ima minimalni komercijalno ekonomski uspeh, a da je ciljna grupa malobrojna.

Jos jedan primer ovakve održivosti, mislim da leži i u medijskom prezentovanju arhitekture i njenih materijala. Kada se kombinacija formom i materijalom trudi da prevlada, onda imamo njihovu 'dominaciju' nad očekivanim (dosadašnjim i dosadnim) dizajnom. Kada je reč o ideji i dizajnu, moram reći da je ideja uvek nova, jer se idejom naziva onaj kreativni trenutak kada je izgovorimo ili nacrtamo, a to je uvek trenutno i sadašnje, i uvek je izražavamo dizajnom. Tako da, čak se i 'nova ideja' može razdvojiti na 'nova' i 'ideja'. Imamo primer inspiracije idejom: Filmsko-religiozna tematika je oduvek zahtevala luksuznost, pa se proizvođač odlučio da fotelju izradjuje i u pozlati. Kako opravdati postojanje ovog dizajna, ako ga je većina već unapred osudila na propast? Ako se držimo polazne ideje i obrade materijala, moguće je da dođemo do

saznanja bar u smislu scenske opravdanosti. Fotelja postaje osetljiva artikulacija koja je skulpturistička, jer u ovom slučaju je bizarnost simbol luksuza.

Znamo da su se lobanje koristile i u arhitekturi; postoje primeri da je jedna crkva u Parizu sazidana od mrtvačkih kostiju i lobanja u 18.veku., u Českoj Kutna Hora iz 1400.godine, slike br.12., koje danas predstavljaju popularne turističke atrakcije u gotskom i baroknom stilu. Tajna enormne popularnosti ovih crkava i manastira je u nespojivoj kombinaciji barokne elegancije i kostiju.

Slike br. 12. KUTNA HORA, Prag, Češka, 14.vek.

Ovim primerima prikazujemo bizarnu arhitekturu, a i sam bizaran enterijer i njegov deo mobilijara–luster, koji preteruje, prenaglašava sam motiv skoro zanemarujući funkciju i logiku, koristeći eufemistički–zamenjiv oblik da izazove „šok“ bez obzira na poruku i značenje. Ovim glorifikovanjem dolazimo do bizarnosti. Kostilobanje su se koristile i pre šest vekova u enterijeru i arhitekturi kao ukras i kao simbol. Simbolima se davao različit značaj, kao i danas. Zidovi, svodovi, lučni plafoni, lusteri, grbovi, venci...sve od lobanja, i svaki enterijerski element ima za svrhu da podstakne razmišljanje u pravcu tradicije. Svakako možemo zaključiti da je to bizarna arhitektura koja preteruje i nagomilava sam motiv skoro zanemarujući logiku.

S'tim u vezi, imamo i faktor egzibicije u enterijeru tzv. faktor iznenađenja. Ovaj faktor se danas spaja sa komercijalnim uspehom, što sigurno dovodi do finansijske opravdanosti, a čim imamo finansijsku održivost, tada imamo i opravdanu postojanost ovog primera sa lobanjom i kristalnom crnom/zlatnom foteljom. Još jedan primer ovakve održivosti, takođe leži i u medijskom prezentovanju arhitekture i njenih materijala.

Kič je usko vezan sa luksuzom kao što je i primer "Diznilenda", što je deklarirano kao previše napadni oblici u odnosu na svoju okolinu, trudeći da se približi "fenomenu dopadljivosti", a u stvari glorifikuje vizuelni haos. Kada je reč o haosu, ne misli se na nered, već na "kulturni haos", bilo u religioznom smislu ili u modernističkom.

Primeri su brojni, uzdizanjem pročelja sve veći od većeg i sve naglašeniji od naglašenog. Kič enterijeri se takođe ogledaju u luksuznoj besprekornosti, pokazujući svoju želju za moći koja postaje enterijer efekta i sentimentalnosti, koje možemo opravdati težnjom da se prilagode kriterijumu protivrečnosti, sklada, naglašenosti i prioriteta. Ovde možemo uvrstiti i kriterijum "glamur" arhitekture.

"Arhitektura poslednje četvrtine našeg veka treba da bude društveno manje nametljiva i estetički vitalnija nego ambiciozne i bombastične građevine nedavne prošlosti.

Mi arhitekti to možemo da naučimo od Rima i Las Vegasa i kroz posmatranje svoje okoline gde god da se nadjemo.²" Ovde bih 'vitalnije' shvatio kao slobodnije, dopuštanje novim idejama da preovladaju stare, a ne robovanje starim idejama i njihovo kombinovanje. Kada se kombinacija formom i materijalom trudi da prevlada, onda imamo njihovu 'dominaciju' nad očekivanim (dosadašnjim i dosadnim) dizajnom.

2. Deniz Skot Braun, Robert Venturi , 'POUKE LAS VEGASA' , 1990., GRAĐEVINSKA KNJIGA.

Kada je reč o ideji i dizajnu, moram reći da je ideja uvek nova, jer se idejom naziva onaj kreativni trenutak kada je izgovorimo ili nacrtamo, a to je uvek trenutno i sadašnje, i uvek je izražavamo dizajnom. Tako da, čak se i 'nova ideja' može razdvojiti na 'nova' i 'ideja', kao i "lepo" i "manje lepo".

"Tako i estetski predmeti, predmeti koji uživaju to preimućstvo da su lepi, poseduju određena svojstva na kojima se temelji njihova lepota. Objekti koji nisu lepi ostavljaju nas ravnodušnim, ili nas odbijaju. U ovom lepom, naprotiv, uživamo **3.**"

Umetnost manipulacije estetskih vrednosti nije zaštićena jer u njoj možemo uživati i na kičerski način, i obratno, dal je možemo shvatiti kao umetnost.

"Zato ponavljamo: tehnika nije obeležje čijom bi se isključivom primenom mogla ustanoviti razlika između kiča i umetnosti, već ni zbog toga što se tehnika podjednako može staviti u službu i kiča i umetnosti. Namerni kič, zasnovan na tehničkim nedostacima, čini nam se sekundarnom pojavom **4.**"

Manipulacija iza koje se krije razumljiv kič je složeno stanje gde se ukrštaju „kič-subjekt“ i „kič-objekat“, tj. čovek koji je sklon kiču i predmet koji izaziva kičerski doživljaj. Da bi bilo razumljivo ovo stanje koje nekada dovodi do paradoksalnog, mora se pratiti tok izvornog motiva iz različitih epoha. Tako ćemo razumeti njegovu evoluciju i značaj postojanja tj. potrebu za samoodrživost. Svaki je primer iz istorije umetnosti: Manipulativnom tehnikom stvaranja „eklektizma“ dovodimo, uvodimo kič u epohu lepog enterijera koji je relaksirajući i koji ne izaziva veštačka osećanja posmatrača. On legalno postoji i potvrđuje da mu je baš tu mesto. Eklektika kao izraz stvaraoaca ne prikriva kič i sa pravim načinom objašnjava svoj pravac. Pod „pravim“ podrazumevamo „dozirani kič“ koji je prihvatljiv i bez lažnog kvaliteta, koji stvara enterijer prijatnim.

3. *Utitz, op. cit., str. 609., Ludvig Gic, FENOMENOLOGIJA KIČA , str. 20. BEOGRADSKI IZDAVAČKO-GRAFIČKI ZAVOD, 1979.*

4. *Ludvig Gic, FENOMENOLOGIJA KIČA , str. 35. BEOGRADSKI IZDAVAČKO-GRAFIČKI ZAVOD, 1979.*

Korišćenjem nekog ili kombinovanjem stilova, često se prikazuje eklektičnim postupkom, te dobijamo varijetete, ali i suprotno, doziranim korišćenjem opravdava eklektiku kojom jasno dobijamo određenje da bude i tako definisan. Slika br. 13.

Slika br. 13.

Stilske stolice čija je drvena konstrukcija obojena u zlano ili srebrno, tapacirana je savremenim materijalom, dugačijim od izvornog i po sastavu i po motivu—jarkim bojama sa štampom životinja tj. njihovih delova. Ovde govorimo o primeru eklektike, ali ne u celoj izvornoj formi (autentična stilska stolica), već u samoj stolici koja sama po sebi predstavlja eklektički izraz, baš zbog toga što je i sama kombinovana i tradicijom i moderim. On postaje čulan, prijatan i nesvakidašnji oblik uživanja.

Primer slika “Schneider electric show room”, slike br. 14., je ponavljana elipsa; prva elipsa na plafonu je projektovana, druga za potvrdu je slučajnost, a već treća je namerna i nikako ne izaziva zasićenost prostora, jer se nalazi na tri različita segmenta enterijera: plafon, pod i pult.

Ako prihvatimo da je barokna imitacija zlatne fotelje kič, i to samo jedan segment, onda je takav enterijer relaksirajući i prihvatljiv kao umetnički izraz.

Slike br. 14.

Slike br. 14. Projekat: Saint-Gobain Rigips Trophy, Srbija, 2015. Beograd, autor: Arh. Nenad Veličković

Sa modernom foteljom postaje „laksativni kič“, zato što je svakodnevan i „očekujući“, u takvom modernom prostoru fotelja je podrazumevajuća i uklopljena. Da bi izbegao taj dosadni manir, arhitekta pribegava eklektici, gde u savremeni enterijer umeće stilski element-baroknu fotelju, koja kao jedinka dominira i skreće pažnju. Većom postavkom stilskih elemenata skrenuo bi u kič manir, jer tada enterijer trpi prenatrpanost i prezasićenost. Bitno je dozirati taj raskoš i preteranost da bi zadržali enterijer prijatnim i funkcionalnim. Klasifikovati kič kao stil je moguće, jer on traje kroz istoriju i trajeće, svesno ili nesvesno mi ga pratimo i dozvoljavamo da nas zavodi. Veselost u prikazivanju svojih karakteristika prihvatamo ga sa dozom opreza, jer je strah od nesvakidašnjeg da ne pređemo u kič manir. Bez obzira što je on zavodljiv, čulan, veseo, šaren, preneglešen ili sa lažnim vrednostima, on je u isto vreme i istrajan i uporno se nameće kroz različite forme, od sitnih detalja u enterijera do arhitekture. Njegovo svesno doziranje dovodi do istrajnog enterijera koji ne zahteva promene, već samo likovnost npr. u promeni boje koja je u trendu, a trend je jedan od glavnih primena u kičarskom enterijeru, tj. prolaznosti u trendu. Specifičnost za manipulativni enterijer i svoj „bajkoliki imaginarijum“

je i kičarsko i estetsko uživanje u njemu, baš u toj ambiciji da istraje. Njegova karakterističnost se ogleda i u doživljaju „sentimentalnosti“ i prezasićenosti kojom se uzdiže na nivo umetničkog vrednovanja.

Slika br. 15. Michel Graves, Team Disney Corporate, Burbank, California, 1986.

Dizni zgrada, slika br.15., koja manipuliše izgledom i senzacijom, nagoveštavajući često spoljašnjost više nego unutrašnjost i sadržaj; tj. pretrpavanjem i glorifikovanjem jednog raportiranog motiva u vidu patuljka. Kritika da je ovo neistinit, jeftin i bestidan enterijerski prikaz, može se objasniti manevrisanjem senzacija doživljaja posmatrača koja kod najšire publike ima opravdanje komercijalnog. Zamena za ornametalnom umetnošću je kič isključivo ako se plasira kao umetnost. Mermer se ne zamenjuje gipsom i obratno. To je tzv. „imitacioni sistem“ vrednovanja koja za cilj ima izjednačavanje tradicije i savremenosti. Činjenica da manipulacija kulturnim vrednostima u realizaciji enterijera postaje glavni karakterni oblik posmatranja je skoro nezaobilazan. Razumevajući takav enterijer koji je na granici savremenosti, svesno isključujemo preosetljivost elite na kič i porast potrebe za kičem u masama. Što je društvo bogatije, to je kič samostalniji i šire upotrebljiv, je teza koja ima održivost samo kod kritičara koji ovaj fenomen posmatraju iz svog i jedinog ugla, ne dajući mu mogućnost da on postane plemenit u svom izražaju. Iako je kičersko osećanje preduslov za osudu, nepoznanica je

kako se ponašati prema stvaranju u kome izaziva histerično stanje, opravdavajući ga da vlada haos i nesklad. Kombinatorikom koja je preterana pobeđujemo sklad u enterijeru, ali samo u određenom segmentu. Tada nema mesta za kritiku, jer je on namerno postavljen tako da iskače iz monotonih i istih enterijera.

Kako upotrebljavati kič a da nije vulgaran – ne sme biti “bizaran”

Manipulacija vrednostima koji pripadaju kiču se razvija kod posmatrača koji imaju sklonosti ka njemu. To je njihova relacija. Ako ova relacija nije razumljiva onda dobijamo zamenu i međurešenje, a međurešenje svakako nije „rešenje“. Tu moramo razlikovati kada je enterijer vulgaran a kad nije interesantan ili ne, ili kada je samo ornamentalan. U taj sastav ulazi i zanimljivost koja je važna i za prave umetničke vrednosti i za kič enterijere. Razlika je u tome što je za kič (manipulativni) to najviša vrednost, a za pravu klasifikaciju umetnosti ona je samo jedan od činilaca. Pretenzija manipulacije je da ne bude monoton, težnja ka originalnosti i autentičnosti i dinamičnosti. Zanimljivi enterijeri se često prepliću sa vulgarnim što je bitna odlika da se izazove „šok“ kod posmatrača. Njegovi elementi su privlačni i kratkotrajni, čak i egzibicionistički, što je dobro u slučajevima gde on treba da bude takav, kada ima za cilj da skrene pažnju na sebe i zasmeta posmatraču. Dobro za kič manipulaciju je postojanje njegove upotrebe ornamentike. Ona ima svoju draž, a ornamenta su detalji uzeti iz istorije umetnosti koji služe ukrašavanju enterijera. Vrlo često je motiv iz istorije umetnosti uklopljen u enterijer klasifikovan kao kič, jer ne poznajući njegov postanak i evoluciju, guran je u lošu konotaciju kiča koji je u stvari uspešan enterijer. Takvu razliku je potrebno naglasiti kroz „eklektiku“ u enterijeru.

Prema Molu kič ima izvesne “vrline“. U prvom redu izvesnu pedagošku vrednost koja se ispoljava u tome što se tek „kroz loš ukus dolazi do dobrog ukusa“. I ovde važi deviza „kroz trenje u zvezde“. Osim toga, kič je dosta vitalan. On se prilagođava životu, i štaviše hteo bi da u svakidašnjicu unese izvesnu „veštinu življenja“ koja se neće graničiti sa umetnošću nego će i sama biti „umetnost življenja“. Broh zapaža da je kič vrlo zanimljiva veza najviših vrednosti i proseka kad kaže da „uopšte uzev genijalna dela daju osnovni ton stilu neke epohe, ali se on prenosi preko prosečnosti dela“. Značajno je da je ovo presek odbrane kiča u njegovom večitom postojanju i dobrom poigravanju sa

elementima kvalitetnog pokazatelja umetničkog rada, jer u svakoj umetnosti sukobljavaju se i prožimaju vrednosti i nevrednosti, i svaki se razvija sam po sebi. Ta tvrdnja dovodi do zaključka da je neopravdano shvatanje da je kič „rđava umetnost“, jer se on nalazi unutar svake umetnosti. Ona ipak insistira i pretenduje da postane i bude deo umetničkog, te je zbog toga preterana kritika da je on loš.

Sa druge strane, Gillo Dorfles u „antologiji kiča“ uzima primer istančane lepote Mona Lize-Đokonde i stavlja je kao motiv na toaletni ubrus, kao brutalnu umetnost nesvakidašnjeg i neočekivanog. Ništa manje brutalan prikaz umetničkog izraza nije ni kopija staklenih piramida u Podgorici na železničkoj stanici toaleta uzetog iz dvorišta Luvra . Slike br. 16.,i 17.

Bizarnost koja pokušava da bude deo arhitektonskog dela svela je piramidu Luvra na nivo javnog Podgoričkog toaleta. Možda je autor želeći da javnoj sceni prikaže znanje iz istorije umetnosti skrenuo pažnju na „svakidašnje neobično“, što preti da, ne samo bude srušen, nego i zabranjen. To je pokazatelj da se polje kiča proširilo između umetnosti i konformizma bogate buržoazije.

Ovde kič prisvaja predmet, uklapa ga u određen prostor, i neuspelo uzdiže njegovu lepotu, ukazuje na potrošnju, posesivnost i tretira ga kao „kič-stav“ koji se pojavio u XIX veku kod buržoazije. Jedino dobro je što se tu razvija svest o kič-odnosu prema svojoj sredini i razumno nas navodi ka shvatanju šta je loše a šta dobro. Obzirom na to da, kič traje od praistorije i ima ga u svakoj epohi umetnosti, moramo nagovestiti da je zaslužio da postane Stil, jer je činjenica da je uvek sveprisutan i neuništiv.

Slike br. 16.:

Slika br. 17.

Levo: Muzej Luvr, Pariz, 1793. sa staklenom piramidom izgrađenom 1989.god. smeštenom ispred ,koja služi kao glavni ulaz u Muzej.

Desno: Krov javnog toaleta, Podgorica, 2017.god.

Na ovom primeru Podgoričkog javnog toaleta, slike br.16.i 17., je kič suprotan jednostavnosti, a preteran je i preukrašen. Na žalost, on je javan i zabavan do mere propadanja umetničke ideje i razloga za njegov opstanak. Inspiracija je očigledna.

“Postoji, dakle, izvesna kič-umetnost ili bolje rečeno izvestan kič u Umetnosti koji se vezuje bilo za umetničke predmete u klasičnom smislu reči, bilo za skupine tih predmeta u određenom okruženju i za njihove međusobne odnose, te ćemo prema tome govoriti o kič-delu, kao što ćemo govoriti o kič-okruženju **5.**”

5. Abraham Mol, KIČ UMETNOST SREĆE ,str. 55, GRADINA, 1973.

Kič je vrlina karakteristična za određenu sredinu. Kič je i model, a ne samo moda kojom se menja oblik. I ako svi beže od kiča plašeći se da ne postanu njegovi robovi i konzumenti, na kraju ipak svi se približavaju njemu, jer umetnik često teži zameni da bi se približio publici.

Slike br. 18. Studio TV Pinka, "Grand", Beograd, Srbija, 2015.

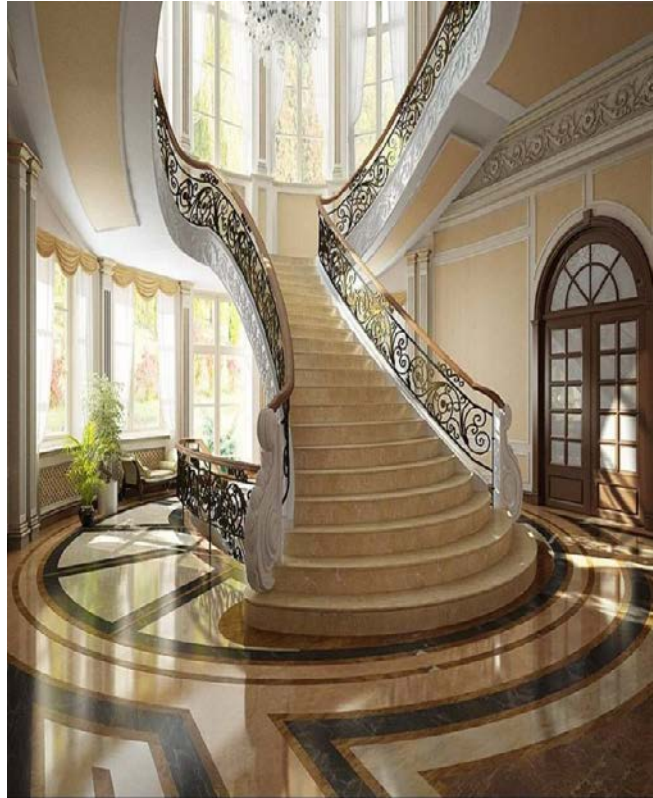
Slike br. 19 Sanremo festival, Rai TV, Italija, 2015. i 2018.

Razlika između ova dva primera, slika br. 18. i 19., je više nego drastična. Uticaj masmedija na publiku mora služiti edukaciji i promovisanju pravih vrednosti kao kulturni sadržaj. Jeftine zamene na Grand sceni su ne samo smešne, gde se učesnik skoro i ne primeti od šarenila, već i uvredljive, ako je uporedimo sa studijom San Rema koji je takođe kolorističan i oblikovan i upadljiv, ali sa namerom da istakne pojam „smirenog a upadljivog“, a ne šarenog i uvredljivog. To je primer svakodnevnog prikaza života u estetskom obliku.

“Glamur” enterijeri

Slika br. 20. Uljma, Srbija.

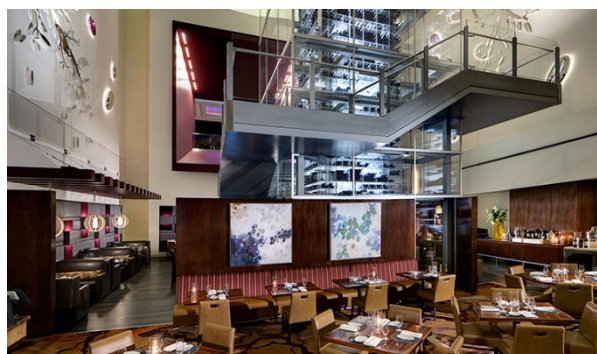
Slika br. 21. Angelika Prudnikova, Moskva, Rusija.

Jedna od osnovnih odlika manipulacije kulturnih vrednosti predstavljanoj u kič-stilu je i njegova obrazovna odlika. Da bi spoznali pravi kvalitet koristimo princip pročišćavanja. Taj princip koji zahteva izvesno vreme do zaključka, jeste ili nije kič, podrazumeva istraživanje gde upoznajemo primere istorije umetnosti kao kvalitet, pa do njegovog karikiranja. Svesno zaključujemo da je to put istraživanja i put saznanja i edukacije. Primeri slika br. 20. i 21., prikazuju “njegovo veličanstvo–stepenište”, gde je Rusko, slika br. 21., primarno lepo, mermerno, konforno i elegantno, dok je na slici br. 20., imitiran potez, ali samo kao konforno, dok su gazišta i ograda u “jedinstvu” škripavog drveta.

Ovaj primer “glamur” stepeništa, sa skulpturalnim detaljima, iskazuje pravi primer istinitog materijala. Slika br. 21. To se odnosi na stepenišna gazišta koji jesu od pravog mermera a ne imitacije, kovane ograde od gvožđa, zidova obloženim obojenim drvenim profilisanim panelima, mermernim podom od uklapajuće sečenim mermerom i početnim

stepenišnim stubovima sa volutama, i neizbežnim fazetiranim prozorskim staklima u funkciji svetlarnika. Može se zaključiti da oba enterijera imaju zajednički motiv: želju ka *glamur* enterijeru. Oba pripadaju nameskom korišćenju klijenta, i imaju efekat estetskog ugođaja. Jedan je ugodan na ruralan način a drugi na klasičan u modernom vremenu. Kritičari bi rekli da je prvi izuzetno prost izraz, a drugi kič, što je suprotno stavu o iskrenosti originalne materijalizacije, te svakako zbog toga i nije. Princip savremene unutrašnje arhitekture je mera tj. doziranje naglašenosti stilovima. Upotrebom stilskih formi u prečišćenom enterijeru nikako nije kič, već vešta manipulacija estetskih vrednosti. Ruski enterijer izbegao je nagomilavanje stilova, mešanje i zamenu materijala, stavljanje u prvi plan samo estetiku ili funkciju i odricanje patetičnog senzibiliteta. Svrstavajući ovaj enterijer u moderan, neizbežno je pokazati znanje porekla npr. motiva. Njegovo precizno određivanje značenja i postavka pribegava edukativnom karakteru enterijera koji može biti primer „dobrog ukusa“ sa refleksijom tradicije a ne uniformisanost šta je u trendu, jer je trend brzo prolazan, i poslušnost oslanjanja na već viđene enterijere. Ovu barijeru otklanjamo ukoliko doziramo tri elementa uspešnog enterijera: estetika, logika i funkcija. Ukoliko se naglašava samo jedan pomenuti element, umanjujemo njegov značaj, i tada postaje „prosečan“ što nikako nije izraz uspešnog. Ovim doziranjem istorijsko stilskog manira dovodimo svoj enterijer u prvi plan kao celinu, a ne kao određenu napadnu formu. Vrlina manipulativnog kiča je da je pedagoški i uči nas da procenjujemo i istražujemo. On je opravdan, jer je veza između svakodnevnog i umetničkog, gde nas podstiče da ga uočimo i kategorišemo sa intelektualnim ulaganjem. Njegovo doziranje u pravoj meri je ogledalski prikaz pristupa autora zadatoj temi kao što su položaj enterijera, kolorit, kombinatorika i tradicije i moderne. Uvek možemo uzeti jedan motiv koji pripada tradiciji i koji ima poreklo, i uklopiti ga u enterijer. Npr. korintsko lišće sa korintskog kapitela u lokal za prodaju cveća. Takvi enterijeri postaju dosledni kritike i umerenosti, prijatni i interesantni i ne dovodi do banalnosti i osude. Motivi se mogu naći, tj. inspiracije, i u filmovima. Takav je restoran „Aureole“ u Las Vegasu inspiracija filmom „Nemoguća misija“, arhitektonskog biroa Klai-Juba Architects, gde se osoblje spušta sajlama po piće na centralni stakleni lift kao i glumac u pomenutom filmu u jednoj sceni. Slike br.22. Ovde motiv filmske scene nadvladava enterijer, a čulna osećanja iznenađenjem su na prvom mestu. Ovde,

zbog uzbuđenosti i prenaglašenom idejom lokala, ne smemo govoriti o kiču, nego o umetnosti, kombinaciji filmske umetnosti i enterijera. Ulaz je jednostavnih formi koji skoro da i ne naglašava unutrašnji sadržaj, osvetljen je nežnim senkama, kroz koje se samo delom vidi stakleni lift-bar u sredini prostora koji je najviše osvetljen i oko koga se sajlama spušta i podiže osoblje restorana.

Slike br. 22., "AUREOLE", Klai-Juba Architects, Las Vegas, SAD. (Stakleni lift – bar koji se spušta i podiže, a osoblje je prikazano sajlama kako bi izabrali fleše).

Svakako je autor hteo da bude autentičan, što je cilj svakog arhitekta, i da odstupa od već viđenog dajući sebi apsolutnu slobodu, a ono što je vezano nekada za preterivanje pravda artikulacijom, te je sama artikulacija zasnovana na vizuelnom doživljaju.

Princip “naglašenosti”

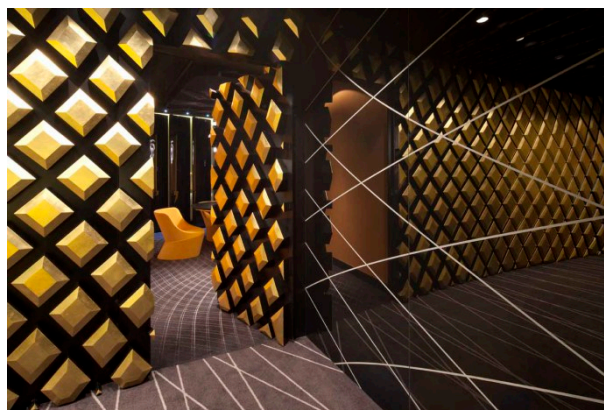
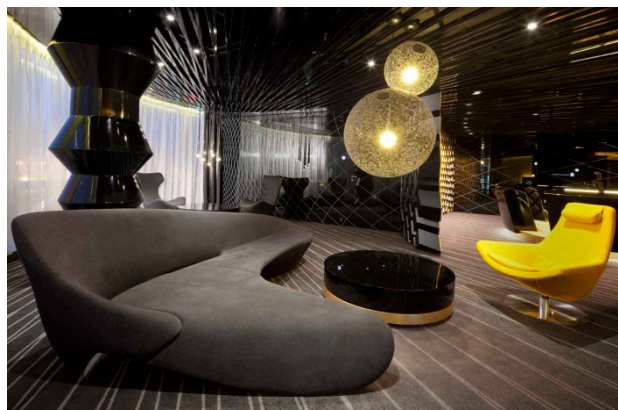
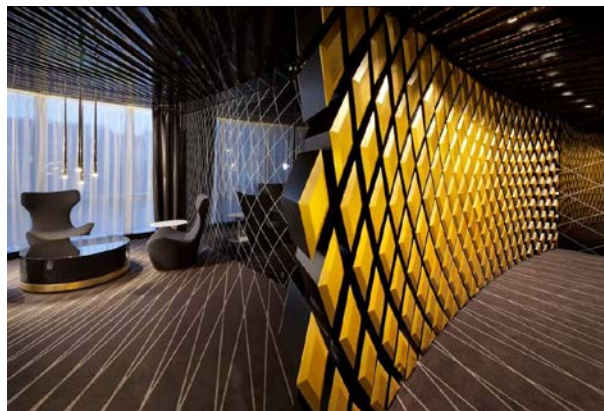
Za primere naglašenosti navodim “Bar Shu” ,arhitekta Fabia Novemre, iz 1999.god. u Milanu i “Poljski Luksuz” PKO banke. Slike br. 23. i slike br. 24.

Slike br. 23. “BAR SHU” , Arhitekta: Fabia Novemre, Milano, Italija. 1999.

Takođe je nemoguće ne zapaziti dominantne “zlatne ruke” koje su u funkciji stubova i podsećaju da priržavaju plafon. Pomalo egipatska atmosfera ovim zlatnim rukama, koja je suprotna usklađivanju sa jednostavnim plafonom koji jedino naglašavaju kocke sa rasvetom, odaje utisak principa naglašenosti u enterijeru. Intezitet jačine svetla se pojačava ili smanjuje u zavisnosti od potrebe, jer se u njemu održavaju i konferencije, a nasuprot restoranskom delu se nalazi brodski šank koji je po svojoj veličini monumentalan. On sa savremenom led rasvetom menja boju što je odlika

modernih enterijera, uporno naglašava svoju veličinu ideje sličnosti sa brodskim kruzerom. To čini i samim odsjajem na pod, kao što brod ima odsjaj na vodi. Sve je projektovano u skladu naglašavanja šanka i stubova–zlatnih ruku, koji pariraju plastičnim livenim stolicama autora Filipa Starka. Takav odnos u prostoru daje značaj ideji koja se graniči sa kičem, ali nikako to nije. U stavu odbrane, sledeći primer je Poljski “glamur” - luksuz koji je obrađen istinitim luksuznim materijalima.

Slike br. 24. Robert Majkut Dizajn, PKO Banka, Poljska.

Savremeni Poljski poslovni enterijer banke PKO, slike br.24., obrađen je u savremenim materijalima, a po svojim sočivastim formama deluje da se salakoćom poigrava prostorom. Zlatni romboidi formiraju pregradni zid, ili su postavljeni na zid, ističe koloritni naglasak bojom u prostoru, te je i sam zakrivljen tako da pored boje skreće pažnju i svojim položajem. Kao takav, seče oštro dezen na podu, tepihu, koji je izrađen po meri i ima tanke duge ukrštajuće linije koje se sa zidom sukobljavaju presecanjem.

Marsel Vanders kao “dobar primer današnjice”

Marsel Vanders, rođen u Bokstelu, 2. Jula 1963. godine, je holandski dizajner i art direktor u “Poverhouse” studiju u Amsterdamu, koji dizajnira arhitektonske, enterijerske i industrijske projekte. On je postao međunarodno poznat po svojoj legendarnoj stolici od čvorova. Vanders je diplomirao u “Hogeschool voor de Kunsten” institutu umetnosti u Arnhemu 1988. godine, nakon što je izbačen iz Design Akademije “Eindhoven”. Godine 1995. je otvorio svoj studio u Amsterdamu, i dobija svetsku pažnju 1996. godine sa svojom legendarnom isprepletanom stolicom koja je ukombinovala materijale visoke tehnologije sa dotadašnjim proizvodnim metodama. Slika br. 25.

Slika br. 25. **Marsel Vanders** i pletene stolice.

2014. godine Vanders radi kao dizajner enterijera i umetnički direktor u svom “Poverhouse” studiju sa oko 50 međunarodnih stručnjaka dizajna. Oni su ostvarili preko 1700 projekata za privatne klijente i premium brendove kao što su “Alessi”, “Bisazza”, “KLM”, “Flos”, “Svarovski”, “Puma” između desetina drugih.

Marsel Vanders - radovi

Mnogi od Marselovih projekata su odabrani za najznačajnije zbirke dizajna i za izložbe u svetu. Sajam umetnosti u Majamiju proširio je predstavljanje svojih učesnika

svečanim otvaranjem hotela “Mondrian South Beach”, čiji je enterijer zaista moderna fantazija, a zgrada elegantno grli prelepi “Biscayne Bay.” Slike br.26.

Slike br. 26. “MONDRIAN HOTEL”, Majami, Florida, SAD, 2014.

U studiju Marsela Vandersa dizajniran je enterijer hotela koji nudi osećaj ispunjenosti i dubokog iskustva. Hotel je zamišljen kao mesto koje će činiti da se ljudi osećaju dobro i kao i da su u romantičnoj bajci. I na drugim mestima se može naći isti enterijer kao isključivo njegov autentični rad, crno stepeniste i luster sa šest zlatnih džinovskih zvona u čijoj je unutrašnjosti stilizovan luster od stakla. Unutrašnjost hotela otkriva zapanjujuće divan dekor ukrašen spa pločicama u prelepom Bisazza mozaiku i prepun je skrivenih vrata. U belo-zlatnom restoranu ljudi uživaju u obrocima pod kristalnim lusterima postavljenim između zvona koja nude raznoliku svetlost. Duboke vazdušaste kabine su praćene linijama duž zidova, a restoran ima izlaz na terasu gde se može pobeći u jednu od privatnih delova za odmor. Poznato je da arhitektura i prostor koja nas okružuje mogu da utiču na raspoloženje, kao i dobrobit ljudi koji u njemu borave, a specijalizovane ćelije u hipokampalnoj formaciji mozga su podešene prema geometriji i poretku prostora u kome boravimo. Sve popularnija tema neuro-arhitekture i arhitekata koji pomno promišljaju uticaj prostora na psihu čoveka su me inspirisali da se 2015. god. odlučim za put u Majami, i lično se uverim u naučne definicije uticaja arhitekture i određenog prostora na posmatrača. Zadržao bih se na hotelu Mondrijan u Majamiju, gde sam se lično uverio u Marcelovu sposobnost da ostavlja duboki utisak hrabrosti. Kao i sve što je radio, poseduje jedinstvenost i izaziva veliku pažnju. Prostor koji prethodi ulaznom holu, ne odiše već ‘poseduje’ elegantnost sa neutralnim velikim površinama bez boje. Upravo zbog toga, jer smo naviknuti na ekstremni dizajn Marcela, bela platna koja su u ulozu zavesa na ulici, ostavljaju utisak monumentalnosti koja je u

kontrastu sa zlatnim lusterom-zvonom ispod kojeg se parkiraju automobili iz kojih izlaze gosti i ulaze u hotel.

Na ovakvom principu 'iznenađenja' na samom ulazu u hotel, verujem da se bazira Marcelov način rada, i nagoveštava ono što je u samom enterijeru. Kako je moja tema za doktorsku tezu 'manipulacija kulturnim vrednostima u enterijerima', sa razlogom sam odabrao Marcela, jer je kao i sam princip Kič arhitekture uzeo princip 'iznenađenja' i 'neočekivanog' i uveo u unutrašnju arhitekturu kao glavni motiv. Svakako je neočekivan efekat pulta od izlivenog 'natur' betona prebojenog u najobicniju farbu, i lobi od takođe izlivenih beton fotelja, naspram kojih je klavir i ulaz u deo sa recepcijom. Baš ta, utvrđena crta ovog umetnika, uobličena u 'hrabrost', me je opredelila da se odlučim za njega, jer postoji sličnost u predstavljanju svojih ideja javnosti i klijentima, slično kao ja. Ovaj deo se može opravdati fotografijama, jer je potvrda sličnosti i uzora. Slike br.27.

Slike br. 27.

Lusteri-zvona dominiraju enterijerom u prizemlju svojom veličinom i stvaraju ambijent nesevakidašnjeg. Kombinuje ih sa moderno-stilskim restoranskim stolicama kao kontrast iz prošlosti, a i sa belim stubovima koji podsećaju na baluster ograde koji je predimenzionisan u stub koji prodire vizuelno kroz plafon kao glavni oslonac u čijoj se blizini nalazi podsećaj izložbe cveća u saksiji sa minimalističkim belim kuglama koji zbunjuju svojom pojavom.

Slike br. 27.

Međutim, prvi utisak pri ulazu je jednostavni hol, u kojem se nalaze dve betonske fotelje sa natpisom na zidu, koje Marsel namerno izrađuje, ne od udobnog mebla već od kontrasta tome, izlivenog betona ofarbanog u belo. Igra dominacije se nastavlja do sledećeg prostora gde je restoran odakle se uzdiže čelično crno stepenište, perforirane ograde koje je pečat autora i predstavljeno je totalno u crnom. Takva stepeništa kao pečat stvaraoca se nalaze i u Dohi (slike br. 27b.), Amsterdamu i drugim gradovima.

Bar, koji se nalazi u pozadini crnog spiralnog stepeništa, je u neutralnom belom tonu, a u suštini je svih boja zahvaljujući led rasveti koja menja boju i stvara atmosferu fantastike i nadrealizma. U nekom momentu je crven, ružičast, a po potrebi gostiju i u zavisnosti od okolnih aranžmana je i neutralno beo. Takav zahtevni momenat u enterijeru, Marcel je postigao, ne akcentovanjem i filigranskom filozofijom oko izvođenja bara, već naprotiv-totalnim odustajanjem od detaljisanja, prepuštajući led tehnologiji da oboji stvarnost.

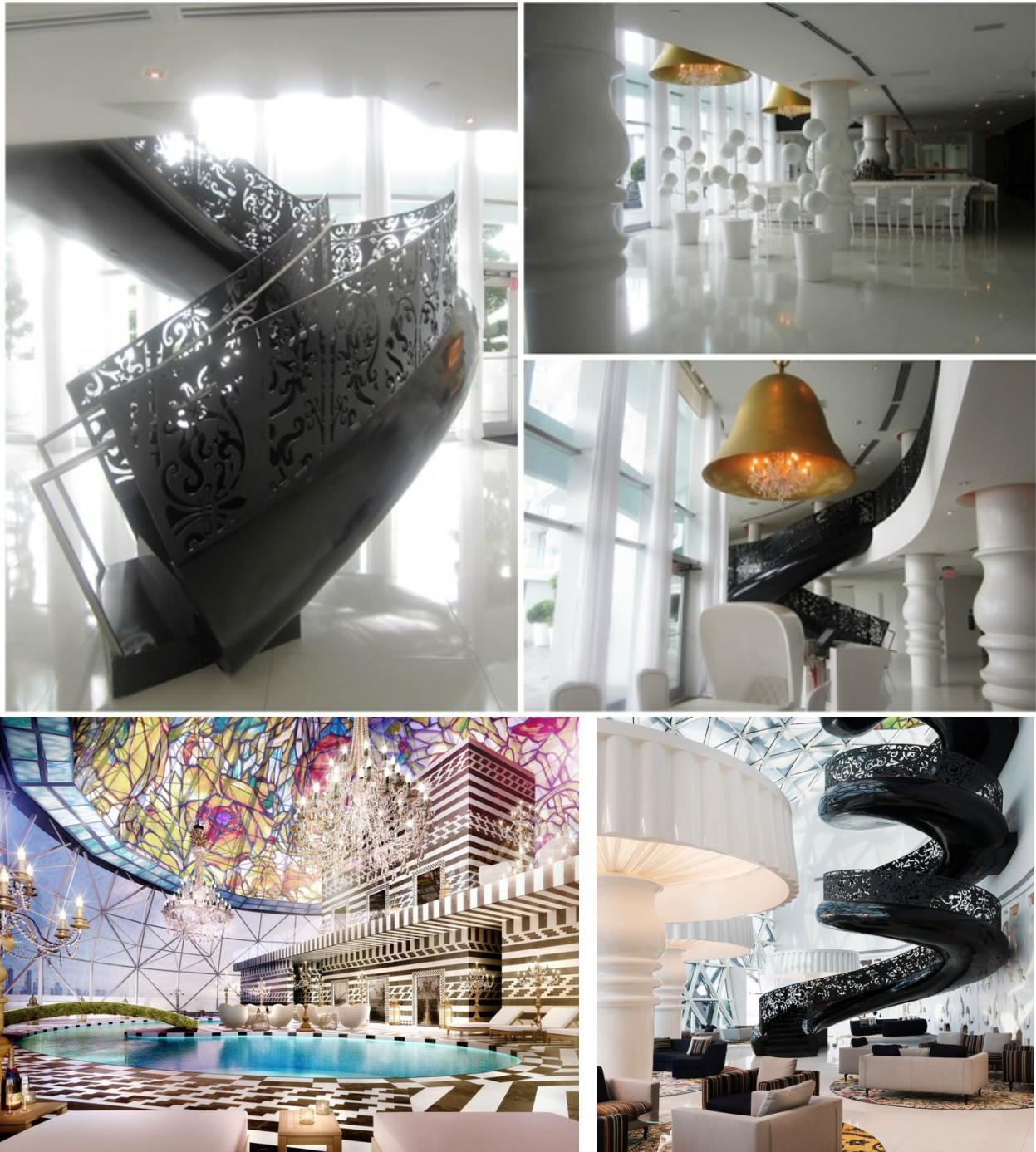
Restoranski pult je, Slike br. 27a., predstavljen kao isečen friz koji je opet predimenzionisan sa jednostavnim koloritom zelene boje, koji je kratak i uklopljen u ne tako veliki prostor, a svojim izgledom podseća na “presek profilisane lajsne” .

Slike br. 27a.

Pojedini posmatrači i smeli kritičari svrstavaju Marcelov rad u ‘kič arhitekturu’. Zašto? Zato što su navikli na standardizovane enterijere, ‘očekivanih efekata’ i bez emocija koji oni mogu da izazovu. Zato što nemaju svest o hrabroj kombinatorici, smeloj ulozi dizajnera da dominira od ‘temelja do vazne’ i samim tim dominira idejom. Samim tim, ovakvi enterijeri su karakteristični jer su ‘neshvatljivi’. Većina umetnika se može osloniti na neshvatljivost i neprihvaćenost, kao polazna tačka uspeha, a samo manjina (poznavaoci istorije umetnosti, arhitekta, umetnici, sociolozi, psiholozi), će ovaj izražaj

kreativnosti prihvatiti kao ravnopravnu realnost.

Slike br. 27b. "MONDRIAN", Doha, Katar, 2014. (inspirisan pričama iz "1001 noći").

Mislim da su kriterijumi Marcelovog rada: smelost, hrabrost, neobičnost, kontrast i kreativnost. Vratio bih se na hotel Mondrian i nadovezao prethodno pomenute karakteristike sa enterijerom. Ono o čemu se može naveliko kritikovati (u mom slučaju

pozitivno), je Lobi hotela i dominantno crno metalno spiralno stepenište, koje je jedinstveno po motivu i odnosu estetsko-funkcionalnog karaktera. Tako postavljeno stepenište, u kontrastu je se okolnom vizurom. Stubovi, noseći, su oblikovani kao nosači lampe ili rešetke za naslonjač stolice. Jasno postaje da se Marcel vešto 'ne igra' već 'hrabro i neočekivano' kombinuje 'veliko i malo', minor i major, ideju i realizaciju, uvećano malo do dominirajućeg prenaplašenog, jer je držač lampe od svega 25cm predimenzionisao i pretvorio u noseći stub od 20m. Slika br. 27b.

Isto tako se odnosi i prema rasveti. Velike kristalne lustere upakovao je u takođe predimenzionisana keramička zvana bojena zlatnom bojom, koja naglašavaju raskoš koja ima svoje okvire, i to zlatne. Ovako upakovana ideja je na prvi pogled neshvatljiva i neočekivana, ali svakako je tema za raspravu o doživljaju umetnosti i socijalnog prihvatanja. Jer, ono što je nerazumljivo i neobično, je u većini slučajeva i neshvaćeno. Takav metod rada me je privukao, i podstakao na razmišljanje o 'kontrastnom' enterijeru.

Sve 'faktore iznenađenja' koje je Marcel koristio u izvođenju hotelskog enterijera su dominantni i naglašeni. Samim tim preterivanjem, njemu se pripisuje odlika Savremenog Kič Arhitekta Dizajnera. Smatram da je uveo svoju hrabru kombinatoriku u arhitekturu enterijera kao stil sa poštovanjem, dok bi je oni koji je ne razumeju nazvali 'kičem'. Čak je i to sasvim legitimno, uz potrebno argumentovanje, jer je svest o potrebi različitosti potpuno zanemarena, a u suštini neophodna i utemeljena.

Položaj hotela je dvostrano orjentisan, sa ulicnom fasadom u belom platnu (sa početka rada opis), i suprotnom stranom sa pogledom na zaliv. U tom delu unutrašnjeg dela fasade se nalazi bazen sa okruglim šankom koji imitira unutrašnje stubove kao motiv i forma. Sve ovo deluje sasvim obično, ali Marcel se time naravno nije zadovoljio te je opet naglasak stavio na obradu bočnih zidova koji okružuju dvorište bazena sa ležaljka, koji su od veštačke trave u formi kutije sa lusterima. Kao takvi, kao baldahini, daju utisak ušuškanosti i zasebnosti, iz kojih se posmatra prelep zalazak sunca. Slike br. 27c.

Slike br. 27c.

Ovim potezom stvorio je konekciju-povezanost između skulpturalnog pristupa enterijeru i očekivanog hedonizma. Uvek je nedovršeno pitanje da li je 'manje-veće' i obrnuto, a u ovom slučaju je to 'diktat'.

Takođe se to odnosi i na 'boja-bez boje' kao uspešan kontekst dela enterijera. Takve su pojedine terase koje su bele, pod, zid i plafon, jednostavnih formi, skoro neprimetne, dok je nameštaj u jarko crvenoj boji kao kontrast, i čak je po formi efekatan jer je baroknog izgleda. Ovako obrađen enterijer, kao eklektičan pristup, zaslužuje titulu *stila enterijera*, a nikako loše kritike.

U Majamiju se nalazi i restoran "Cavalli", slike br. 28., koji svojom kombinatorikom u bojama je istančana hrabrost autora, (vlasnika, Roberta Cavalli-ja) enterijera. Marsel je sa svojim hotelom u bojama smiren a oblicima u detaljima preuveličan, dok je Roberto smiren u oblicima koji su realne veličine, a u kolorističkom pogledu ekstremno, jer kombinuje i boju i dezen suprotstavljajući se međusobnim odnosom. Jedino je fasada-ulaz smiren i jednostavan, dok je unutrašnjost suprotna onom što prikazuje spoljašnjost. Sam logo na fasadi iznad ulaznih svodova ukazuje na brend. Poznajući njegov rad, svakako očekujemo koloritnu raskoš. Plafoni su izrađeni od platna tj. abažura u kojima je rasveta.

Slike br. 28., "RESTORAN CAVALLI", Majami, Florida, SAD, 2013.

Mobilijar enterijera kao i veselost u njegovoj realizaciji prikazana je u kontrastu kako boja tako i animal štampe na stolicama koji su izmešani sa motivima šarenog perja ptica, koralala i cveća. Ta smelost nikako nije kič, već opravdano smelo i raskošno kombinovanje prirodnih motiva i ne izazivaju sentiment korisnika, već odiše stilom ovog dizajnera. Restoran predstavlja modno igralište gde se uživa u egzotičnij hrani. Ovakvi restorani se nalaze i u Dubaiju i Milanu, a ova dvospratna vila u Majamiju je takođe

dekorisana Cavalli predmetima i fotografijama velikih dimenzija. Da su zadovoljena sva čula, potvrđuje i potpisani escajg, tanjiri, čase i vina. Slike br. 28a. i 28b.

Slike br. 28a.

Slike br. 28b., Cavalli vodka za degustaciju, Roberto Cavalli portret, Cavalli vino i parfem "RESTORAN CAVALLI", Majami, Florida, SAD, 2013.

Korišćeno je mnogo detalja iz Roberto Cavalli Home kolekcije, kojom su dekorisani stolovi i nameštaj i time je stvoreno jedinstveno i nepogrešivo glamurozno okruženje.

Oslanjanje kiča na istorijske motive – savremeni dizajn

Slike br. 29., Restoran: "Olivo", London, Engleska, Arhitekta: Pierluigi Piu

Istorijski motivi koji se koriste u savremenim enterijerima zauzimaju važnu odliku u samoj kritici i doživljaju posmatranja. I ovde možemo zaključiti da se radi o eklektici, spajanju tradicionalnog–folklornog motiva u modernom prostoru. Značajni su motivi koji trpe određene promene, kako u materijalu, tako i u primeni značenja. Svesnom upotrebom ove kombinatorike ili manipulacije, oslanjaju se na istoriju umetnosti gradeći novi pravac ili pokret. Kada se motivi simbolički istroše i ne budu više moderni, autor ih zamenjuje novim koji imaju istu funkciju, a značajnije se uklapa "trenutnom" u svom obliku. Ovaj restoran je sa Sardinijskim motivom apliciranim u reljefu zida koga naglašava rasveta, i u njemu se služi samo hrana sa tog područja. Slike br. 29.

Refleksija na današnjicu – 20.vek

Istraživanjem različitih enterijera spoznajemo da istorijski motivi često zadaju temu savremenim enterijerima. Unapređenje enterijera je i tehnološko-meterijalistički napredak, ali bez obzira na to, i taj napredak se oslanja na tradiciju odakle se uzima motiv za razvoj, preformulisanje oblika i forme. Ona služi za istraživanje evolucije enterijera i određivanje značajnih karakteristika i oblika koji dominiraju u stambenoj

kulturi. To znači da se oslanja na poznavanje društvenih i istorijskih uslova koji utiču na pozitivan razvoj enterijera, i izdvajanje od masovno prihvaćenog, definisanjem oblika i funkcije. Takvi reperi su povezani sa periodom nastanka elemenata, i služe da se po njima približno rađaju novi savremeni oblici.

“Tipološka hidra - ovim terminom pojedini autori nazivaju pokušaje klasifikacije objekata unutar arhitektonskih tokova koji su polako vodili u eklektizam. Zaista je bilo teško klasirati objekte arhitekture istorijskih stilova prema njenim najizrazitijim karakteristikama kao što su dekoracija i ornament. Raznovrstan repertoar elemenata i njihovih kombinacija, koji se koristio sa velikom slobodom, naveo je Žan-Pjera Erpona, koji je proučavao nastalu situaciju, da napiše: “U arhitekturi istorijskih stilova nije moguća tipologija. Svaka tipologija je privremena, hipotetička i relativna zato što se ni u jednom slučaju elementima ne daje vrednost modela “. Baš zbog ove *privremene* kategorizacije, savremeni enterijeri i arhitektura imaju za zadatak da stvore nešto novo u svom vremenu. Zadatak savremenih enterijera nije obavezni kompromis tradicionalnog i savremenog, već da prikaže skladnost sa onim istorijskim koji će opstati u budućnosti koja će sama kroz vreme postati uzor. Takođe i dvosmisleni odnos ovih dveju činjenica je i rizični proizvod enterijera, koji autor svesno primenjuje kako bi stvorio “novitet” za pozitivnu kritiku. Ta dvojakost, prožima posredno većinu enterijera koja prikazuje uvođenje istorijskog i oslanjanje na umetnost. Možemo reći da je kontrast karakteristika vitalnosti enterijera ili detalja u njemu. 6”.

Takav kontrast je i prenaplašavanje detalja skretajući pažnju na sebe i dominira prostorom kao prilagođena protivrečnost. Istorijski kvalitet upotrebnog stila, često naglašava više spoljašnjost određenih lokala, dok je enterijer apsolutno moderan, ili obrnuto, što je i princip već pomenutog iznenađenja.

Težnja da se pokaže nov pravac u enterijeru, je primenjivanje poređenja, za šta jesmo ili nismo, i opravdava sopstveni autorski rad, potezom koji uvodimo kao kontrast. Tako se postiže “originalno” delo.

6. Dr Nađa Kurtović-Folić, dipl.inž.arh., *TEORIJSKE MOGUĆNOSTI I PRAKTIČNA PRIMENA TIPOLOGIJE U SAVREMENOJ ARHITEKTURI*, str.br. 7., Izgradnja, 1992. Beograd

Kako i u npr. renesansnom enterijeru, upotrebljivan je određeni ornament, te u modernim enterijerima postaje i konstruktivan element. On trpi uvećanje i postaje nosač stola ili plafona, (imamo u primeru “Bar Shu” i “Mondrijan”), a kao odliku prikazuje dominaciju ornamenta u odnosu na postojeći enterijer. Takvi enterijeri uvek pretenduju da postanu “eklektički stil” i prijaju oku posmatrača, jer je inovativan i nije dosadan, a čak je i obrazovan jer intrigira i saznaje odakle je inspiracija autoru koji dokazuje da se oslanja na asocijaciju iz istorije umetnosti.

Slike br. 30. Stambeni proctor, Beograd. Autor: Arh. Nenad Veličković i Hol Američkog stana, AD magazin, 2017.

Sličnost ova dva enterijera, slike br. 30., sa različitih kontinenata je, kako u detaljnoj obradi mermernog poda, čelične zlatne konzole kao nosača pulta tako i zidne rasvete. Inspiracije su vidne u mermernom podu i konzoli iz dvorova sa slabom rasvetom koja pravi senku, dok glavnu svetlost daje centralni luster u samom holu.

U suprotnom možemo reći da loša manipulacija estetskim vrednostima je jednakost kiču. Koliko je kič opasan u razvoju društva i enterijera, prikazujemo i kroz odnos prema datim vrednostima, i onoliko koliko možemo da razumemo a koliko ne.

Zadiraњem u njegovu suštinu, prenađlašenost, zavodljivost, brutalnost i glamur, dolazimo do zaključka da je on ne samo postojan u svojoj istrajnosti, već i da se reflektuje na današnjicu–20 vek. Sa sigurnošću možemo reći da njegova refleksija čak oplemenjuje prostor, jer uvodeći kič motive kao imitaciju u enterijer stvaramo “nesvakidašnje” i smele enterijere. A ukoliko prenađlimo u tome, zasigurno zapadamo u “kič manir” ili “kič stil” koji se dramatično iživljava u prostoru. Da se ovaj oblik “uvođenja” ne bi dogodio koristimo samo njegove naznake kako bi pomirili različitosti i svesno postigli njegovu asocijaciju ili pritajenu prisutnost. Savremeni enterijeri često koriste kriterijum zavodljivosti ne bi li uljuljkali korisnika i izazvali prihvatljivost kao njegovu najvišu vrednost. Holivudsko luksuzni prikaz enterijera i njegovog značenja reflektuje se i na savremene prostore. Upravo tu leži znatiželja i poistovećivanje sa bogatstvom koji odiše glamurom. To je prihvatljivo ukoliko je stvarana isključivo za “elitu”, a taj elitistički enterijer nikako nije prihvatljiv nižem sloju društva gde je on nedostižan i kome je on nerazumljiv. Iz tog nerazumevanja proističe vulgarno karakterisanje datog prostora kao neprihvatljivog, ne znajući da je on samo u svom duhu poigravanja takav. Svi ostali materijali u okolini za njih već poznati su prihvatljivi jer su već viđeni i ne izazivaju saznanost ka neobičnom i inovativnom. To je za upućenog kritičara neprihvatljiva reakcija, jer nemoguće je stvarati nove enterijere ili unutrašnju arhitekturu ukoliko nemamo saznanja o datim elementima odakle potiču i njihovu simboliku kroz vreme. Ta refleksija na današnjicu je neizbežna, a često prijatno iznenađujuća ako se primeni kriterijum umerenosti i logike.

U negativnom kontekstu pomenuću i multimedije koji su nam nametnuti kroz najviše televizijske emisije i štampu. Neupućeni sa uživanjem konzumiraju takve sadržaje i za njih predstavljaju više vrednosti, ne tražeći opravdanost tog fenomena. Dalje, kič se ne ogleda samo u tim jeftinim prikazima, već zadire u kulturu. Njegova jedina korisna odlika danas leži u tome da korisnik shvati gde mu je mesto i da li želi da bude deo toga ili ne. Svesnim posmatranjem korisnik ne osuđuje, već prihvata različitost i određuje sebi ono što je logično i istrajno.

Endi Vorhol

Neprolaznu slavu koju je stekao u Njujorku od 1952. do 1987. godine, Vorhol je dostigao kao u to vreme veoma moderan umetnik, ekstravagantan, rušio je tradicionalna ustaljena načela o autonomiji umetnosti a njegovo ime ostaće upamćeno i po tome što je "izbrisao" razliku između fotografije i slike. Kič je pretvarao u umetničko delo ali pored svega što je uradio, mnogi su skloni uverenju da je njegovo najveće ostvarenje, on sam - Endi Vorhol, superstar.

“Umetnička radionica "Fektori" u Njujorku bila je od osnivanja 1964. centar okupljanja mladih kreativnih ljudi, nepoznatih, ali i brojnih slavni ličnosti, poznatih. Radionica je bila omiljeno sastajalište za Mika Džegera, Dejvid Bouvija, Bob Dilana, Žerar Malanga, Edi Sedvika, Jozefa Bojsa, Žan Mišel Baskijata... U tom ambijentu umetnik počinje da snima filmove koji nisu isključivo žanrovski, mada bi za pojedine mogli reći da su dokumentarci a najčešće su tematski obojeni seksom, vremenskim tokom ekscesnim ponašanjem.

Ovaj hiper aktivni umetnik ogledao se i u drugome: pisao je knjige, intervjuisao poznate, predavao je na koledžima, interesovao se za modu. Vorhol je pokušao da izjednači umetnost i život i to je pokazao svojim dendi izgledom i ponašanjem.

Merilin opsesija

“Endi Vorhol je bio opčinjen slavnima i opsednut glumačkom ikonom Merilin Monro. Jedan je od prvih umetnika koji je svojim radovima pokazao koliko je američka kultura fascinirana tragedijama poznatih. Posle samoubistva Merilin odajući joj počast, čak 162 puta je reprodukovao usne čuvene glumice, crno-bele i u kolor tehnicu 7”. Slike br.30.

Slike br. 30., Endi Vorhol, Merilin Monro, 1964.

Slike br. 31a., Endi Vorhol, Elvis Prisli, 1963.

Vorhol, opsednut svakodnevnim, onim što svako vidi, poznaje i razume, preneo je njen imidž u galeriju i zauvek smestio u svet umetnost. Kao sledeći, Elvis Prisli je bio logičan izbor jer ne postoje dve zvezde koje su preciznije od njih oslikavale američku epohu pedesetih i ranih šezdesetih i ideju o "američkom snu". Slike br. 31a.

Elvis se pojavio sredinom pedesetih kao poslednji u nizu buntovnika. Uz stav "baš me briga", očigledan seksepil i do tada neviđen miks crne i bele muzike, Elvis je postao prosto neodoljiv za polovinu Amerike. Barem onu koja je bila mlada. Muziku koja je godinama tavorila u malim zadimljenim klubovima i lokalnim radio-stanicama on je prisvojio i bučno predstavio na pločama i koncertima. Niko ranije, a samo mali broj

kasnije je tako ubedljivo izražavao čistu radost i životnu energiju. Odavno je rečeno da rokenrol nije nikakva filozofija-to je spoj jednostavne strukture i emocije. Elvis je naoružan veštinom, instinktom i osećanjima pokazao put i mase su bez ustezanja krenule za njim.

“Kada ga je u 27. godini života Vorhol smestio u galeriju, Elvis je već postao deo sveta kojem se pre samo sedam godina tako otvoreno i zajedljivo smeja. Prikovan za Holivud, u kojem će uletati iz jedne limunade u drugu, izdavaće ploče koje su čas bile slađe, čas kiselijer od celuloidne predstave. Kratak blesak na legendarnom božićnom TV šou 1968.god., i nekoliko od najboljih ploča koje je ikad snimio bili su tek neophodna transfuzija u pokušaju da se vrati na tron. Holivud će zameniti Las Vegas. I to će biti jedina promena. Ovacije publike, bleštava svetla, šuštanje i zveket novca u ovom pustinjском gradu čvršćih kulisa od onih holivudskih biće nekoliko poslednjih godina zamena za opustošeni porodični život i ozbiljno narušeno zdravlje. Paradoksalno, koliko god su slavili ljubav u filmovima i pesmama, i Merilin i Elvis su završili emocionalno ruinirani. Samo su oni znali kolika je cena borbe između predstave i stvarnosti. Ironično, oboje su otišli u avgustu 8”.

No Hau – kao dozirani kič

NOU – HAU, engleska oznaka za znanje koje obezbeđuje praktična ostvarenja neke zamisli- znati kako nešto uraditi. Korišćenjem ovog oblika vrednosti, prolazi se kroz niz spoznajućih epoha, čije se određivanje korisnosti pojednostavljuje u praksi. U tom smislu postoje kriterijumi koji se prepliću sa već pomenutim u ovom delu rada, kao što su: značenje, transformacija, upotrebljivost, simbolika i estetika.

Doziranje manipulacijom estetskih vrednosti može biti uspešno ako podržava logične nabrojane kriterijume. Za jedan odabrani predmet koji želimo da uvrstimo u enterijer potrebno je znati njegov nastanak i okruženje. Samim tim uobličen u savremenom enterijeru dobija različita značenja. Samim tim involviranjem on se transformiše u pojednostavljen, različitih veličina od originalne.

Samom tom transformacijom on ne mora izgubiti značenje, već se može istaći u prvi plan. Pitanje upotrebljivosti je pitanje upotrebne vrednosti, značaja i kvaliteta. Simbol je sveobuhvatna misao koja se primećuje na prvi pogled, i kao takva često je prečica do shvatanja funkcije. Svi kriterijumi pri doziranju kiča mogu biti uspešni. U tom smislu javljaju se podele kao uspešni i neuspešni enterijeri. *No hau* kao praktično uvezivanje i uvođenje kiča u enterijer moguće je uvek primeniti i time naglasiti estetsku vrednost ili efekat kao pristojan potez autora. "To je previsoko i izgleda skoro opasno. Zaista je previše.", izjavila je Melanija tim povodom. Ipak, pitanje ukusa, i reč "previše" je poznata kada se govori o Trampovima. Njihov raskošan kompleks, koji se proteže na tri sprata i dekorisan je 24-karatnim zlatom, a dizajniran u stilu Luja XIV, mnogi opisuju koristeći upravo tu reč. Pojedine spekulacije o njihovom domu idu toliko daleko da ovu Trampovu kuću porede sa palatama Sadama Huseina, koji je takođe uživao u raskoši. Melanija je svesna toga: "To nas je zaista mnogo nasmejalo. Zabavno je videti kako vas drugi doživljavaju." Zlatna tapiserija njihove dnevne sobe se uklapa sa slikama koje krasi visoke plafone, te se zaista dobija utisak da se nalaze u nekom dvorcu. Slike br. 32.

Slike br. 32.

Versajski stil koji mnogi vezuju za ime Donalda Trampa zaista opisuje njihov raskošni dom. Saloni su prepuni ogledala, čime se postiže utisak još većih prostorija. Naravno, ne izostaje ni bela mermerna fontana, kao ni ručno oslikani plafoni. Mermerni stubovi sa zlatnim detaljima doprinose izgledu glamura, a zlatna boja koja varira na različite načine je savršeno uklopljena sa belim nameštajem i belim kaminom.

Slike br. 32.

Trpezarija Trampovih ima veoma visok plafon i mermerni sto, a posvuda je ukrašena belim perjem i karakterističnim svećnjacima. U blizini belog klavira, na mermernoj ploči glomaznog stola se nalazi mnoštvo fotografija prijatelja i porodice koji prikazuju važne događaje i uspomene. Radni kutak ove porodice se nalazi u uglu gde je postavljen velelepni sto i bela sofa. Zanimljivo je što su oba zida u staklu, te se pruža mogućnost da Trampovi u pauzama od posla uživaju u pogledu. Iako se radi o velikom prostoru, Trampovi su dosta pažnje posvetili detaljima. Svaki kutak je posebno ukrašen zlatnim detaljima, figuricama, ili bombonicama koje krasi dnevnu sobu, ili pak belim porcelanskim posuđem u trpezariji.

Pliš i kristali

„ *TRON JE SAMO OBIČNA KLUPA PREKRIVENA PLIŠEM* „ *Napoleon Bonaparte* (born Napoleone di Buonaparte a.k.a. Napoleon I; August 15, 1769 – May 5, 1821).

Slika br. 33. Stilska stolica, rezbareno drvo, pliš i kristalna dugmad.

Baršun (pliš) je prvi put proizveden u indijskoj pokrajini Kašmir u 14.veku. U Evropi središte proizvodnje baršuna bilo je na severu Italije i u belgijskom gradu Bruggeu, a zanimljivo je da je Engleski kralj Richard II insistirao da ga sahrane u baršunu. Pliš, baršun ili somot su gotovo sinonimi, a ove tkanine imaju zajedničke elemente-taktilno savršenstvo i luksuzni efekat su primarni, a komponente vlakana i tkanja više nisu indikativna kategorija. Slika br. 33.

Na primer, pliš je nekada bio čvrsto tkanje koje se obrađivalo češljanjem i trimovanjem, dok danas imamo različite debljine i elastičnosti pliša što mu omogućava široku primenu. Bez obzira na to, ovi elementi ostaju isti i danas: pliš-prvenstveno poliester, rajon i svila, kao i mešavine. Mešavine ne odražavaju nižu vrednost propozicija nego omogućavaju željene efekte. Pliš je generalno Drapier i danas je češće namenjen izradi odeće. Tkanje svile i satena su postali vrlo popularni, ali postoji tendencija da bude malo kraći od tradicionalnih baršuna. U svim slučajevima, baršun je malo dužeg tkanja od pliša ili somota, osmišljen tako da postigne željeni efekat.

Pliš je jedna od onih stvari koje ne mogu da promaknu oku ali i da dočara misao o luksuzu u našim glavama. Kao što su zlato i mermer, upotreba baršuna u enterijeru se već dugo smatra kao pokazatelj ličnog bogatstva i klase. Ovaj status dolazi od početka 19.veka, kada su mogli da ga priušte isključivo vrlo bogati i uticajni ljudi. Od tada pa sve do danas pliš je slika luksuza u svom najlepšem taktilnom obliku. Tokom godina bilo je mnogo načina primene baršunastih tkanina: od haljine do presvlake fotelja i sofa, paravana i baldahina-pliš je našao široku upotrebu. Reljefni velvet koristi se kao tkanina za presvlačenje, i dalje veoma popularan, a i reljefni baršun takođe uživa renesansu u mnogim područjima kao zidne obloge na primer.

Kada koriste baršun tkanine dizajneri i vlasnici kuća su bez sumnje u potrazi za slikom luksuza koja je data od visoke klase društva na prelazu iz 19.veka. Još jedna vrlo popularna upotreba pliša jeste zavesa ili paravan. Zavesa od običnog ili reljefnog baršuna obavlja svrhu daleko bolje od drugih materijala, kada je u pitanju blokiranje dnevne svetlosti ili sakrivanje od pogleda kada svetli večernja rasveta, zahvaljujući

debljini materijala. Savremeni *black out* materijali čija je najčešća upotreba u hotelijerstvu su ništa drugo do imitacija plišanih paravana, samo tehnološki prilagođena svrsi. Prilikom kupovine baršun platna dizajneri enterijera znaju da baršunasta zavesa može dodati znatnu dozu luksuza čak i u prosečan dom.

Uz pametno korišćenje tekstila u enterijeru, pliš može stvoriti iluziju bogatstva bez nužnog povećanja budžeta. Naravno, baršun tkanine nisu ograničene samo na dom. One se vekovima koriste za kreiranje neke od najvažnijih atmosfera koje možemo zamisliti: od kraljevske odore do najmodernijih prom haljina, preko pozorišnih dekora, torbi i ešarpi-svi su koristili pliš kao primarni materijal. Kroz vekove pliš ne gubi na svom luksuzu i značaju u primeni nego dobija i suvereno vlada nad modernim jeftinim materijalima iz masovne proizvodnje. Slike br. 34.

Elegantno plišano uzglavlje kreveta sa kristalnim detaljima

Slike br. 34.

Tepih brenda Lidia Bersani poznatog po ultimativnom luksuzu.

Tehnologija izrade tepiha Bersani uključuje kombinaciju pliša, prirodnog krzna i Swarovski kristala. Slike br. 34a.i 34b.

Slike br. 34a. Luksuzni pliřani paravan sa umetnutim Swarovski kristalima.

Slika br. 34b. Swarovski sofa, kombinacija koře, pliřa i kristala.

Kao i ostali luksuzni materijali ili forme čija se upotreba proteže kroz stilove i epohe, pliš je takođe podložan da sa velikom lakoćom „sklizne“ u kič, naročito kada se kombinuje sa drugim vizuelno nametljivim materijalima. Jedna od najrizičnijih kombinacija te vrste je pliš/kristal. Ta dva potpuno suprotstavljena materijala su do te mere u koliziji da izuzetno teško dozvoljavaju čak i idejno uspešno kombinovanje, dok se u praksi mora voditi računa do najsitnijih detalja da bi izvedba bila uspešna i ostavila utisak prefinjenog luksuza a ne kiča.

Kristali - zašto je to izraz za blistav predmet okružen snobizmom?

Prilikom odabira detalja, akcenata i ukrasa za dom, a ne uzimajući previše u obzir sam dizajn prostora, jednostavno su kristali ti koji privlače i zadržavaju pažnju. Svaki kristal se smatra da ima reflektujuću, glamuroznu energiju, kao i da lepo izgleda bez obzira koja mu je upotrebna vrednost u enterijeru, pa je zanimljiv uticaj na atmosferu koju kristal stvara. Na primer, možda ćete hteti koristiti smirujući refleks kristala u spavaćoj sobi kombinujući uzglavlje kreveta perfektne teksture pliša sa diskretnim svetlućanjem kristala, a promovisati luksuz i energiju u dnevnom boravku gde će moderna plišana sofa biti okružena enterijerskim elementima koji svetlucaju i nameću se luksuzom. Neki od najvećih svetskih umetničkih dela su kič, tako da i upotreba svetlucavih kamenčića kroz istoriju ima svoje uspone i padove: od ultimativnog luksuza do apsolutnog kiča. Swarovski kristali su jedan od najekskluzivnijih trendova u dizajnu enterijera poslednjih desetak godina. Ovi inspirišući kamenčići obično vode ka elegantnom luksuzu, a upotreba u dizajnu i dekoracijama enterijera je šarolika-pre svega perfektna za pokazivanje statusa i softifikacije u primenjenim ornamentima poput kristalnih luster, lampi, tapeta i zidnih panela, ramova ogledala, tapaciranog nameštaja, a sa napretkom tehnologije čak i podnih obloga i tepiha. Savremeni dizajn nameštaja se sve više bazira na oštrim rubovima kristala, koketirajući sa različitim modelima sečenja dijamanta, tako da forma kristala konstantno postoji kao motiv u arhitekturi i enterijeru.

Slika br. 35.

Sofa u stilu 'Chesterfield' od crnog pliša, slika br. 35., tapacirana kristalnim dugmadima, okružena minimalističkim monohromatskim enterijerom, koketira sa kičem zahvaljujući količini kontrastnih elemenata u odnosu na već bogatu formu samog komada nameštaja. Zahvaljujući kvalitetu izvedbe kao i samih materijala, ova sofa može da se kategoriše kao uspešna kombinacija pliša i kristala, ali samo u slučaju da se u njenom okruženju ne pojavljuje više sličnih materijala ili formi.

Slika br. 36.

Primeri neuspešno rešenih komada nameštaja, slika br. 36., gde se sudaraju stilovi, forme i materijali, a sintetički pliše i kristalna dugmad oduzimaju na vizuelnom kvalitetu umesto da poboljšaju ukupan efekat. Međutim, ukoliko se kombinovanjem nespojivog pozabavi ozbiljan umetnik poznavajući istorijske stilove i savremene mogućnosti, tada dolazimo do neverovatnih umetničkih instalacija koje nas drže u neizvesnosti i nemogućnosti da ostanemo ravnodušni na delo, bez obzira na enormnu količinu kiča koji bukvalno vrišti i napada nas vizuelnim efektom. *Lilicoptère: A Pink i Fluffy helikopter* inspirisan je Marie Antoinetom. Marie Antoinette je verovatno najpoznatija zloglasna kraljica u analima istorije. Osim što je ovekovečen njen odgovor "Neka jedu kolače" u gladi francuske populacije, bila je poznata po svom ekstravagantnom stilu. Portugalski umetnik Joana Vasconcelos je dizajnirala kapriciozan pozlaćen helikopter pod nazivom "Lilicoptère" kao priznanje za nju. U slučaju ovog helikoptera, ljudi će ostati zbunjeni gledajući ovu ružičastu „pticu“. Kakav prizor! Joana Vasconcelos je koristila Bell 47 helikopter i prekriven je sa svetlim ružičastim nojevim perjem. Slike br.37. Ostatak tela letelice je prekriven zlatnim listićima i ukrašen Swarovski kristalima. Čak i plișane presvlake, reljefne sa zlatom, sadrže monogram Marie Antoinette. To je vizija umjetnika onoga u čemu bi kraljica danas letela da je živa.

Slike br. 37. Lilicoptère: A Pink and Fluffy Helicopter Inspired by Marie Antoinette

Samostalni radovi

Moji radovi, realizovani enterijeri, od početka su bili tema kritikovanja u kojoj su meri 'kič,' a u kojoj meri umetnički izraz, te sam se opredelio za takvu temu koja je raskošna i bogata kriterijumima i samim opisima. Sledeći primeri su prikaz umetničko prekičnog dela ovog umetničkog rada realizovanih enterijera.

Budući da se kroz moj dosadašnji rad tema kiča pojavljivala kroz razne forme u radovima koje sam realizovao, smartam da sam sposoban da detaljnim naučno-istraživačkim radom potvrdim njenu primenu u enterijeru, i kvalifikuju me kao nekog ko želi da potvrdi postojanje fenomena kiča i obrazloži njegovu istrajnost.

Uvek mi je bilo interesantno da se bavim ovakvom tematikom, jer je malo arhitekata koji se bave ovom temom, baš iz razloga 'neodređenog stila' i njenog 'pozitivnog' uticaja na okolinu. Ovo 'pozitivnog' je opet ironično rečeno, jer se uticaj na okolinu odnosi na već ukorenjenom lošem stavu većine posmatrača. To se da osporiti iz prethodnih primera fotografija sa objašnjenjem, da takav pristup unutrašnjoj arhitekturi ne unižava i ne ruga se, već nadahnjuje svojim razvijanjem kroz prostor.

Slike br. 38. U traženju novih izazova, od impozantne dnevne zone do detalja osmišljenih koridora pa do kupatila, stan je određen luksuzom i elegancijom, i svaki kutak stana prožet je glamurom ekskluzivnosti. Viskim estetskim ulaganjem i u najsitniji detalj enterijera dostignut je utisak nekog scenografskog prostora, i promišljenog prostora filmskih kadrova. Međutim, one zapravo svedoče o udobnosti klijentovog doma proistekle do istančanog opremanja. Upotrebom adekvatnih materijala i njihovim osmišljavanjem ostvaren je spoj reprezentativnosti i otmenosti sa kućevnom prijatnom toplinom. Čitav prostor bazira se na kontrastu elegancije i svedenosti boja, drveta svetlijih i tamnih nijansi. Dramatičnost i živost postignute su i mnogobrojnim dekorativnim obrtima i pažljivom akcentovanju pojedinih elemenata. Tako u kuhinji u kojoj dominira belo i svedenost oblika, akcenat je dat središnjem, ostrvskom random elementu. Masivni element ostrvskog dela naglašen je mermerom-oniksom koji je prosvetljen led svetlom koji posebno noću daje izuzetnu draž, a time podiže nivo luksuza do maksimalne mogućnosti ideje. U nastavku se prostire dnevni boravak, potuno

drugačije obrađen, pri čemu se pojačava utisak scenografske postavke i potencira organizacija salonskog prostora. Elegancija monohromatskih tamno braon i belih elemenata oplemenjena je upotrebom zlatne boje zidnih tapeta i akcentovanjem draperija u istom tonu, ali ono što najviše oplemenjuje ovaj prostor i unosi toplinu jeste obrada poda u drvetu pojačanog inteziteta u kontrastu sa svetlom keramikom koja je u pravcima naglašena led podnom rasvetom. Ceo prostor prožet je igrom linija i poteza, izraženim kroz obradu kružnih plafona. U dnevnoj zoni dominira prsten spuštenog plafona, ukašen različitim vidovima osvetljenja i skulptoralnim, salonskim lusterom koji se ogleda, reflekuje u peskiranom kružnom ogledalu iznad njega. Naglasak je na osvetljenju dnevnog i noćnog svetla sa kitnjastim lusterima, kao kontrapunkt ravnim jednostavnim formama nameštaja koji su prisutni i u koridorskom delu gde kao svetleće skulpture daju umetnički doživljaj čitavom prostoru.

Slike br. 38.

Slike br. 38.

Slike br. 38.

Primer slika br. 39. Glamurozna ekskluzivnost je moja polazna ideja i postavka koncepta opremanja ovog stana. Vođen svojim smelim ukusom, na provokativan način interpretiram popularni trend novog hedonizma. Neočekivani enterijerski obrti ostvareni su u duhu reminiscencije na barokni dekorativni vokabular kao i upotreba luksuznih materijala. Stan nema atmosferu svakodnevnog življenja, čitav ambijent odaje utisak skupe kutije za dragocenosti sa provokativnim nagoveštajem tajanstvenosti. Efekat raskoši prostora postignut je upotrebom egzotičnog drveta na podu, mermera i oniksa složene raznobojne postavke, i kao podne površine gde su unutrašnji slojevi ograđivanja ostvareni kontrastom fragmenata i u mermeru i u parketu. Neočekivana upotreba ukrasne ograde od kovanog gvožđa raskošne floralne ornamentike, patinirane zlatnom patinom, takođe je u funkciji podele i naglašavanja različitih namena prostora. Ovo označavanje prostornih podela prate i kružni plafoni sa centralnim kristalnim lusterima, a naročiti namerni efekat je dat optičkim vlaknima sa Swarovski kristalima koje kao zvezdaste pahulje i tačke sijaju menjajući boju, praveći veselo tamno-šarenu scenu u dnevnom boravku. Dramatični barokni efekti “chiaroscuro” i dekorativni oblici, dostižu vrhunac u definisanju karaktera kupatila koji na taj način postaje epicenter ove hedonističke oaze. Taj neobični utisak rubensovske raskoši i putenosti potenciran je eksplicitnom štampanom slikom na keramici jednog zida čuvene Rubensove slike “Otmica Leukipovih kćeri” (1619.). Delovi nameštaja od kože, zavese, ogledala u teškim zlatnim ramovima postavljena na neuobičajenim mestima, i sa stilskim foteljama u zasebnom delu, takođe doprinose snažnom scenskom utisku stvarajući atmosferu ekstravagantne otmenosti.

Slike br. 39.

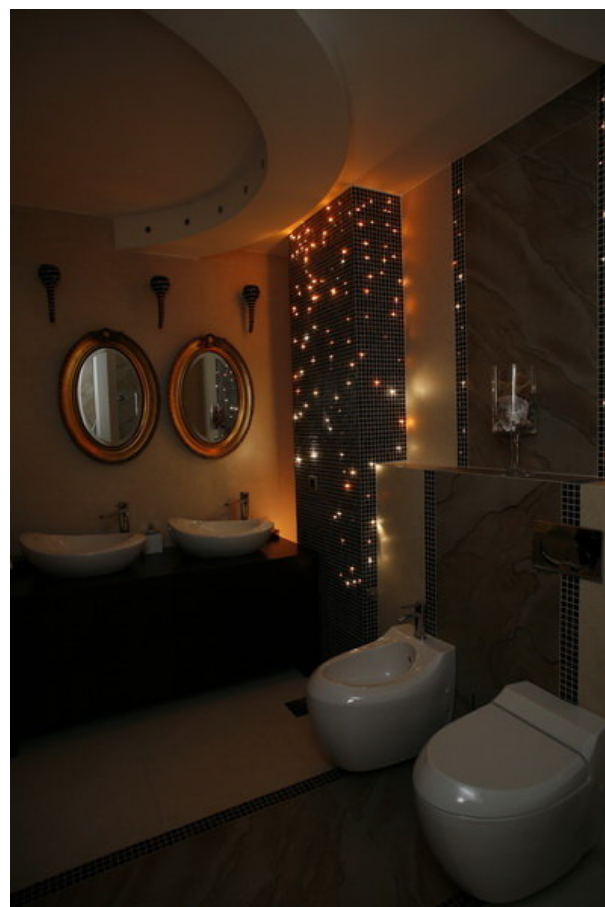
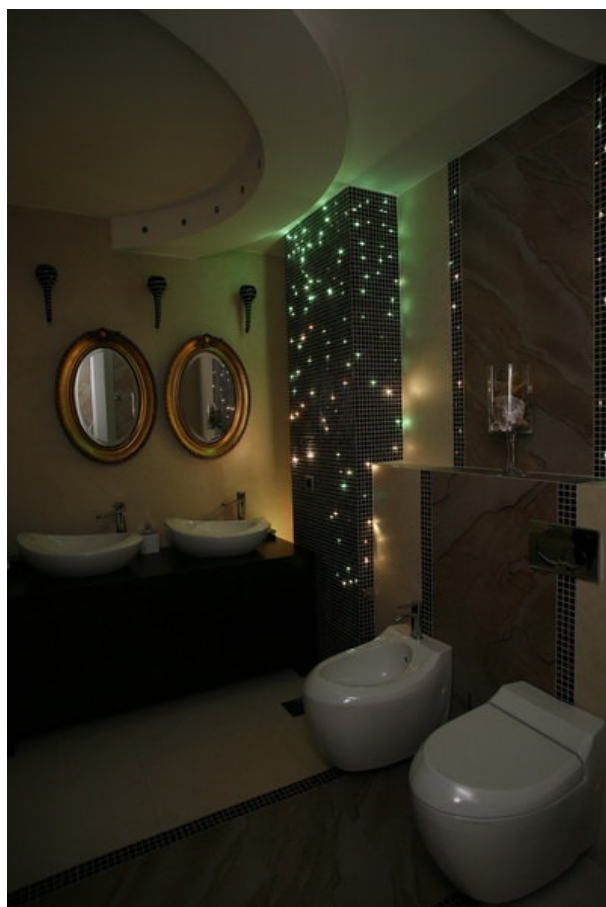
Slike br. 39.

Slike br. 40.

Slike br. 40. Sličan odabir i mair izražavanja materijalizacijom, služeći se prethodnim iskustvima, uradio sam i enterijer kuće u Vršcu. Igra dvobojnog parketa složenih u ukrštajućim linijama gde u svom sukobljavanju prave šah polje, smeštenih u prolaznim frekventnim delovima prostora, naglašava zone površina kao izraz inspirativnog starinskog duha. Zidovima dominira obrada kamenom i pliš tapetama, dok kaskadni kružni plafon smeštem u zoni odmora, naglašen je belim kristalnim lusterom kao autorski pečat. Kupatilo opet naglašavaju optička vlakna utkana u fugne mozaika i svojim menjanjem boja stvaraju čak i erotsku zatamnjenju atmosferu.

Slike br. 40.

Primer slika br.41.

Mada holivudski glamurozni stil pripada sasvim drugoj eri, on je i dan danas neverovatno moderan i aktuelan, predstavljajući pravi odgovor na želju ljudi da u haotičnom i ubrzanom vremenu, sopstvenom domu daju izgled ličnog treperavog raja. Kao glavna vodilja ka starom holivudskom glamuru poslužili su mi postulati Tony Duquett-a, a to su luksuzni materijali, bogatstvo forme i perfekcija izrade. Zadatak je bio da u funkcionalnom i elegantno obrađenom prostoru smestim petočlanu porodicu, u isti dizajnerski rukopis. Kuhinja poseduje najsavremenije sisteme otvaranja kao i frontove od belog stakla koji, iako su masivni, ogledalski reflektuju prostor i gotovo lebde iza luksuznog mermernog šanka, radne površine. Trpezarija zrači glamurom starog Holivuda, spajajući masivni dekorativni sto i stolice sa jednostavnim zidnim vitrinama. Sto je dekorisan inspiracijom Cavalli stolnjakom sa šarenim dezenima koral, životinjskih dezena i perja sa Versaće posudama sa pozlatom, kao stalna scenska postavka. Kristalni luster osvetljava to pažljivo birano posuđe, omogućivši da se u potpunosti isprati željeni stil enterijera. Spušteni plafoni trpezarije i dnevnog boravka su uvezani u celinu sa dve naglašene kružnice po zonama, a svaka nosi bogati kristalni luster koji se opet ogleda u ogledalu iznad njih, koji upotpunjuje led skrivena rasveta. Kamin na bioetanol u dnevnom boravku je savremeno porodično ognjište, jer sa svojom dužinom od 4m, obložen belim karara mermerom, impresivno dominira prostorom. Oštrim linijama belog kamena i staklom u potpunosti zaokružuje luksuz boravka u tom prostoru. Akcenat je stavljen na mebliranu sofou jarke tirkiz boje koju upotpunjuje različita dekoracija krznjenih detalja jastucima. Uz obilje ovakvih detalja dizajnerski se pokazuje suština holivudskog Regent stila, koji se ne ogleda samo u luksuzu, već i u glamuru i zajedničkom uživanju u prostoru koji se nameće da bude viđen.

Slike br. 41.

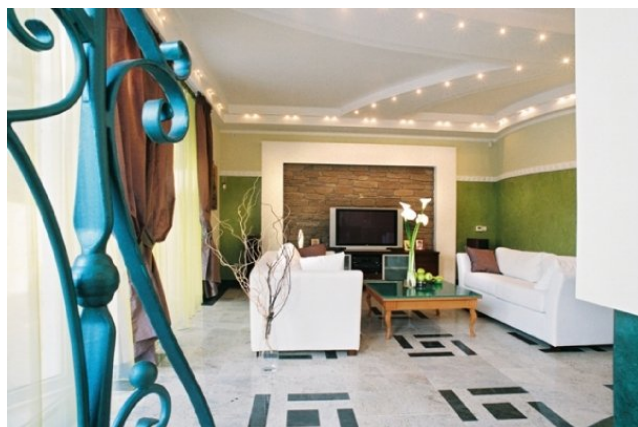

Slike br. 41.

Slike br. 42.

Povezujući ideju o kombinacijama izvornog u velikom prostoru, dovodi nas do posebno izabranih obrada površina. Tako sam na ovom enterijeru razdvojio obradu plafona, zidova i poda, uklapajući ih u njihovim dodirnim tačkama. Plafon se proteže i objedinjuje hodnik i dnevni boravak, sa sitnom svetlećom rasvetom-zvezdano nebo,

koja, gledajući samo taj segment ima samostalno jedinstvo u svom isprepletanom potezu. Dok je mermerni pod idejno potekao od meandra i takođe se pruža od hodnika do dnevnog boravka, zidovi potvrđuju istorijsku ideju motiva svojom podelom u bojama koju razganičava friz malih piramida koje su izvor triglifa i metopa.

Slike br. 42.

Slike br. 43.

Slike br. 43. Stvaranje iluzionističke eko oaze u okviru porodičnog doma, primeri su remodelovanja enterijera u skladu sa aktuelnim dizajnerskim trendovima. Svojim realizacijama u skladu sa idejom kreiranja životnog habitusa, bez obzira na raznolikost, prevashodno sam uradio za namenski ugođaj klijenta. Postojeći zidovi su uklonjeni čime je dobijen veliki objedinjeni prostor dnevnog boravka, trpezarije i kuhinje, diferenciran upotrebom različitih materijala. Igrom savremenih materijala, rasvetom i bojama, postignuta je harmonija, a kontrastnim potenciranjem odnosa tamnog i svetlog uneta je dodatna dinamika. Iluzionistički koncept skoro uvek je naglašen zakrivljenim plafonima ili pojedinih zidova, kao i akcentovanjem veštačkom rasvetom. Posebna vizuelna efektnost zidova i plafona, nadovezuje se na niz blago zakrivljenih, gracioznih i elegantnih linija koje ovim prostorima daju obeležja samosvojnog identiteta, i stvara utisak lakoće i transparentnosti. Obezbeđivanjem niza komunikacionih zona upravo ostavljenim praznim prostorom, istovremeno je stvoren utisak automatske sagledivosti čitavog enterijera, koji nerealno jednostavno lebdi u međuprostoru plafona i kružnog zida ili plafona i jarkim bojama pojedinačnih zidova. Ta prisutnost pogotovo je evidentna u noćnim satima, kada se atmosfera stana menja pod dejstvom interesantne rasvete. Stvarajući centralna ostrva koja su uvek transparentna, ukazuje na skoro neograničenu

moгуćnost transformacije enterijera u okviru postojeće arhitekture. U ovim slućajevima je reć o jednoj metaforićkoj poruci u kojoj je sve pa i obićan zid, moće biti nosilac zamišljenog, arhitektonskog reda. Slike br. 44.

Slike br. 44.

Primeri kiča: boja, oblik – manipulativni kič

Slika br. 45.

Slika br. 46.

Komercijalno ubeđivanje vizuelno pruža više značenje, dok namena enterijera postaje sekundarna. Slika br. 45., ukazuje na dramatičan način upotrebu dezena različitih boja koje svojim položajem kontriraju zdravoj logici. Prijatnije bi bilo da su draperije bele, crvene ili crne, jer se nikada ne spajaju dezen i dezen.

Slika br.46. Plafon sa štamptom svemira kojeg nazivaju “plafoni 21.veka” sa kristalnim lusterom, može opstati ali kao sam, bez lusteru, jer spajanje takvih elemenata služi kao primer neuspešnog kombinovanja.

Slika br. 47.

Slika br. 48.

Primer stilske barokne komode, slika br. 47., kontrira plavim prodornim krugom, koji se kao motiv pojavljuje na modernim fasadama zgrade javne namene. Ovo je prikaz iste inspiracije i primene na spoljašnju i unutrašnju arhitekturu. Slika br. 48., svakako da nije

primeren za stilsku komodu, ali je u novom duhu vremena prihvatljiv je jedino kao savremeni izraz autora arhitekta zgrade, koji teži ka posebnosti i jedinstvenosti.

Slika br. 49.

Slika br. 50.

Gornji primer, slika br. 49., i slika br. 50., je imitacija *Diznilenda* umanjena skoro do minijaturne skulpture od originalnog dela. Kako je i tamo primenjen kič u arhitekturi, tako je i ovde sveden na lošu imitaciju kreveta sa bibliotekom. Boje i nema jer je belo u pitanju, te naslućujemo dalji kičerski potez koji je ostavljen izboru korisnika.

Primer slike br.50., nagomilava draperiju leopard dezena koja je masivna, i ističe svoju dominantnu ulogu nad enterijerom, umesto da je takav dezen upotrebljen na manjem detalju koji bi poslužio skretanju pažnje a ne odbijanju posmatrača. Ovakav trend neuspelog korišćenja oblika i dezena lako prelazi u "kič *manir*", a njegova sladunjavost nikako nije primer manipulacije u enterijeru.

Sociološki osvrt na kič

Od svih uočenih manifestacija kiča u umetnosti i književnosti, kič kao sociološki fenomen je sigurno najjasnija slika društva u datom momentu. Dekorativna ili zabavna svrha kiča se može dovesti u direktnu vezu sa trenutnim dešavanjem u društvu, kao što jasno može i da kategoriše različite slojeve svakog društva. Atributi i kriterijumi njegove primenljivosti se menjaju vremenom a teoriju tih promena najbolje možemo da posmatramo kroz psihologiju i sociologiju. Priroda kiča i njegova funkcija u društvenom i individualnom životu su uvek predmet kontroverzi, međutim, obzirom na fenomene koje obuhvata to je koncept uvek vredan pažnje.

Ulični umetnik *NeSpoon* ukrašava zapostavljenu arhitekturu ili usamljene objekte heklanim motivima čipke. Ova Street art umetnica se poigrava između keramike, slikarstva i skulpture, prilagođavajući se objektu koji je inspiriše. Zašto tradicionalni motivi? Jer u koncu postoji taj tradicionalni estetski kod koji je ukorenjen u svakoj kulturi. Zašto ulica? Jer daje slobodu. Slika br. 51.

Slika br. 51.

Konac, pletenje i pačvork su dobro poznati u svim kulturama širom planete, pa ne čudi što se mnogi umetnici izražavaju baš na ovaj način, (sličan Marcelovim pletenim stolicama).

Slika br. 52.

Slika br. 53. Heklani pačvork brenda Paul Smith

Ovo stablo, slika br. 52., je „obučeno“ pletenjem u vesele boje pačvorka, i sigurno privlači pažnju užurbanih prolaznika na sumornim ulicama.

Kao oponent ovom vidu izražavanja estetike i umetničkog bunta, postoji gotovo identičan u izvedbi, ali diametralan moralnim stavovima i porukama street art-a, svetu visoke mode, slika br. 53.

Zaključak

Pogrešno je govoriti o kiču zasnovano na poziciji savršene i ne-savršene umetnosti, koji je odvojen od ideala lepote i smatra se 'lošim ukusom'.

Ako je kič 'loš ukus', uvek je—demonstrativan. Ako je kič 'đubre', napravljen je onda previše pažljivo, sa najmanjim detaljima. Kič ne krije svoje nedostatke, niti ga je sramota od njih. Sastav kiča je 'uporno i zauvek na određenu šemu'. Gledajući istorijski razvoj kompletne umetnosti i dizajna, uvek je poslednju reč definicije kiča, davalo-vreme. Da smo u vremenu dok je stvarao Mikelandelo pitali ljude šta misle o Pikasovim slikama, sigurno ne bi naišli na odobravanje masa, a alternative Pikasu ne bi bio Mikelandelo, nego-kič. Slika br. 54.

Kič je uvek jednak samom sebi, on je ulepšana slika vremena u kom živimo.

Slika br. 54. Mona Lisa iPhone

Literatura:

- Filiberto, Mena, *Moderni projekat umetnosti*, Press Express, 1992, Beograd
- Hičkok, Džonson, *Internacionalni stil*, Građevinska knjiga, 2005, Beograd
- Šuvaković Miško, *Epistemoogija umetnosti ili O tome kako učiti učenje o umetnosti*, Orion Art, 2008, Beograd
- Miletić Abramović, Ljiljana, *Paralele i kontasti – srpska arhitektura 1980-2005*, Muzej primenjenih umetnosti, 2007, Beograd
- Žižek Slavoj, *Organi bez tela, o Delezu i posledicama*, Fakultet za medije i komunikacije, Univerzitet Singidunum, 2012, Beograd
- Todorović Maja, *Arhitektura kao novi medij*, časopis Artmedia, 2013, Beograd
- Blagojević Ljiljana, *Dekonstruktivistička arhitektura n'existe pas*, časopis Komunikacija, 2015, Beograd
- Kordić Milena, *Epistemologija arhitektonskog projektovanja – od interdiskurzivne razmene znanja do projektantske strategije*, naučni rad objavljen na sajtu <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0351-2274/2014/0351-22741402039K.pdf> , 2015
- Delez Žil, *Razlike i ponavljanja*, Fedon, 2009, Beograd
- Delez, Žil, *Pokretne slike*, Izdavačka kuća Zorana Stojanovića, 1998, Novi Sad
- Delez Žil i Gatari, Feliks, *Šta je filozofija?*, Izdavačka kuća Zorana Stojanovića, 1995, Novi Sad
- Fox Michael and Kemp, Miles, *Interactive Architecture*, Princeton Architectural Press, New York, 2009.
- Vladimir Mako, *Barokna umetnost i oblikovanje prostora*, Arhitektonski fakultet, 1997, Beograd
- Robert Venturi, *Složenosti i protivrečnosti u arhitekturi*, Gradjevinska knjiga, 2001, Beograd
- S.Gidion, *Prostor, vreme i arhitektura*, Gradjevinska knjiga, 2002, Beograd
- Robert Venturi, Deniz Skot Braun, Stiven Ajzenur, *Pouke Las Vegasa*, Gradjevinska knjiga, 1990, Beograd
- Filip Zodidio, *Arhitektura danas*, Taschen, 2002, Italija

- Gillo Dorfles, *KIČ - Antologija lošeg ukusa*, Golden marketing, 1997, Zagreb
- Aldo Rosi, *Arhitektura grada*, Gradjevinska knjiga, 2003, Beograd
- Ludvig Gic, *Fenomenologija kiča*, Beogradski izdavački zavod, 1979.
- Abraham Mol, *Kič – umetnost sreće*, Gradina, 1973.
- Žil Lipovecki, *Carstvo prolaznog*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci, Novi Sad, 1992.
- Čarls Dženks, *Moderni pokreti u arhitekturi*, III izdanje, Građevinska knjiga, Beograd, 1988.
- Frenk Lojd Rajt, *Graditi za demokratiju, 1867-1959*. Tschen, 2004.
- Nan Elin, *Postmoderni urbanizam*, dopunjeno izdanje, Orion, Beograd, 2002.
- <http://www.marcelwanders.com/>
- <https://www.moood.com/designers/marcel-wanders>
- <http://www.alessi.com/en/products/designers/marcel-wanders>
- Milan Uzelac, *Estetika*, Stilos, Novi Sad, 2003.
- Dr Nađa Kurtović-Folić, *Teorijske mogućnosti i praktična primena tipologije u savremenoj arhitekturi*, Izgradnja, Beograd, 1992.
- Z.T. Mirković, *Večernje novosti*, 2006.
- Milena Obradović, *Psihologija prostora*, united pc, Beograd, 2016.

Biografija kandidata

Nenad Veličković, rođen 09. 11. 1971. godine u Vršcu. Fakultet primenjenih umetnosti i dizajna upisao 1993.godine i završio 1998.godine na studijskom odseku Unutrašnja arhitektura, kod prof. Vladimira Kostića. Doktorand je na Fakultetu primenjenih umetnosti u Beogradu, pod mentorstvom prof. Aleksandra Mijatovića. Dobitnik nekoliko nagrada i priznanja za realizovane enterijere kao samostalni autor.

Usavršavanje u zemlji i inostranstvu:

- 2015. Kongres, Saint - Gobain Rigips Trophy, Prag, Češka
- 2014. Eurodom, Italija
- 2013. Eurodom, Italija
- 2012. Rigips i Eurodom, Beograd
- 2011. Eurodom, Beograd
- 2009. Eurodom, Milano, Verona, Italija
- 2008. Saint – Gobain Trophy, Rigips akademija, Beograd
- 2007. Rigips, Bad Aussee, Beč, Austrija (primena u suvoj gradnji).
- 2006. FTN Novi Sad (savremena arhitektura 20.veka).

Stručne aktivnosti:

- 2000. Član ULUPUDS – a, Srbija
- 2012. Autor I izložbe „Dizajniranje života“, galerija PROGRES, Beograd
- 2013. Autor II Izložbe „Tradicionalno – moderno“, galerija PROGRES, Beograd
- 2013. Piše kolumnu „Izazov enterijera“ za portal „Dobar život“

Spisak umetničkih odnosno naučnih i stručnih radova:

- 2015.- 2016. Dobitnik 1. nagrade za najlepši enterijer u Srbiji, u organizaciji Saint – Gobain Gypros Rigips Trophy, u saradnji sa Francuskom Ambasadom, na konkursu za najlepši enterijer izveden u suvoj gradnji Rigips pločama, sa projektom „Schneider Electric showroom“, Beograd, sa kojim je predstavnik Srbije na svetskom kongresu arhitekture i ušao u finale od 80 najlepših enterijera.
Link: <http://www.saint-gobain-gyproc.com/showcase?html=1&page=17>
<http://www.saint-gobain-gyproc.com/projects/schneider-electric-showroom>
<http://www.rigips.rs/index.php?id=s-g-trophy>
- 2015. Naslovna strana časopisa ENTERIJER sa projektom „Schneider Electric showroom“
- 2013. Korporacija „Saint – Gobain Rigips Srbija“ izabrala je projekat „Kolundžija fitnes centar“ kao jedan od 40. najuspešnijih enterijera godine.
Link: http://www.rigips.rs/index.php?id=sportski-centri_1432810798
<http://www.rigips.rs/Sportski%20objekti.pdf>
- 2012. Korporacija „Saint – Gobain Rigips Srbija“ izabrala je projekat „Stan u Novom Sadu“ u top 10. najuspešnijih enterijera u Srbiji.
Link: <http://www.ekapija.com/real-estate/517232/KZIN-PR/projekat-stana-u-novom-sadu-prva-nagrada-za-2011godinu-u-kategoriji-enterijera>
- 2012. Časopis ENTERIJER (godišnjak) izabrao je projekat “Stambeni prostor Dedinje” u 10. najuspešnijih enterijera u Srbiji.
- 2012. Učesnik salona arhitekture “U ogledalu”, sa projektom “Stan u Novom Sadu”, Beograd.
- 2011. Naslovna strana časopisa ENTERIJER – Specijal, godišnje izdanje sa projektom “Stan u Novom Sadu”.
- 2010. Učesnik manifestacije “Portreti arhitekata, retrospektiva članova ULUPUDS-a 1953 – 2010”.
- Objavljivanje realizovanih enterijera u časopisima Enterijer, Enterijer Specijal, Kuća stil, Brava Casa, Ambijenti, AG Magazin.

- 2009. Časopis ENTERIJER Specijal, navodi projekat “Stan na Dorćolu” među 15. najuspešnijih enterijera u Srbiji i Crnoj Gori.
- 2009. Saint – Gobain Trophy, 3.nagrada po izboru publike za najlepši enterijer u Srbiji i Crnoj Gori, projekat “Kuća u ulici Lipa”, Vršac.
Link:<http://www.rigips.rs/images/articles/files/Trophy%20SCG%202009.pdf><http://www.ekapija.com/real-estate/288287/KZIN-PR/projekat-kuce-u-ulici-lipa-u-vrscu-treca-nagrada-u-kategoriji-enterijera>
- Učesnik 30. Salona Arhitekture, Beograd.
- 2007. Časopis ENTERIJER Specijal navodi projekat “Stan u Vršcu” među 15. najuspešnijih enterijera u Srbiji i Crnoj Gori.
- 2007. Kompanija Saint - Gobain, Francuska i Rigips, Austrija, svrstali su projekat “Kuća u Vršcu” u 40. najboljih projekata u Evropi.
- 2006. Časopis ENTERIJER Specijal navodi projekat “Stan na Dorćolu” u 20.najuspešnijih enterijera u Srbiji i Crnoj Gori.
- 2004. Časopis ENTERIJER Specijal navodi projekat “Star Kafe”, Beograd, u 20.najuspešnijih enterijera u Srbiji i Crnoj Gori.

Izjava o autorstvu

Potpisan Nenad Veličković, broj indeksa 78 / 2105

Izjavljujem,

Da je doktorska disertacija / doktorski projekat pod naslovom:

**MANIPULACIJA KULTURNIM VREDNOSTIMA U ARHITEKTURI
UNUTRAŠNJIH PROSTORA**

- rezultat sopstvenog istraživačkog / umetničkog istraživačkog rada,
- da predložena doktorska teza / doktorski umetnički projekat u celini ni u delovima nije bila predložena za dobijanje bilo koje diplome prema studijskim programima drugih fakulteta,
- da su rezultati korektno navedeni i
- da nisam kršio autorska prava i koristio intelektualnu svojinu drugih lica.

U Beogradu, septembar 2018.godine

Potpis doktoranda

**Izjava o istovetnosti štampane i elektronske verzije doktorske
disertacije / dokorskog umetničkog projekta**

Ime i prezime autora: Nenad Veličković

Broj indeksa: 78 / 2015

Doktorski studijski program: Primenjena umetnost i dizajn

Naslov doktorske disertacije / dokorskog umetničkog projekta:

**MANIPULACIJA KULTURNIM VREDNOSTIMA U ARHITEKTURI
UNUTRAŠNJIH PROSTORA**

Mentor: Aleksandar Mijatović, redovni profesor

Potpisani (ime i prezime autora) Nenad Veličković

Izjavljujem da je štampana verzija moje doktorske disertacije / dokorskog umetničkog projekta istovetna elektronskoj verziji koju sam predao za objavljivanje na portalu Digitalnog repozitorijuma Univerziteta umetnosti u Beogradu.

Dozvoljavam da se objave moji lični podaci vezani za dobijanje akademskog zvanja doktora nauka / doktora umetnosti, kao što su ime i prezime, godina i mesto rođenja i datum odbrane rada.

Ovi lični podaci mogu se objaviti na mrežnim stranicama digitalne biblioteke, u elektronskom katalogu i u publikacijama Univerziteta umetnosti u Beogradu.

U Beogradu, septembar 2018.godine

Potpis doktoranda

Izjava o korišćenju

Ovlašćujem Univerzitet umetnosti u Beogradu da u Digitalni repozitorijum Univerziteta umetnosti unese moju doktorsku disertaciju / doktorski umetnički projekat pod nazivom:

MANIPULACIJA KULTURNIM VREDNOSTIMA U ARHITEKTURI UNUTRAŠNJIH PROSTORA

koja / i je moje autorsko delo.

Doktorsku disertaciju / doktorski umetnički projekat predao sam u elektronskom formatu pogodnom za trajno deponovanje.

U Beogradu, septembar 2018.godine

Potpis doktoranda